

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Poslijediplomski specijalistički studij Pastoralne teologije

Smjer: Pastoral obitelji

Ljubica Kovač

**PRO LIFE INICIJATIVE U PROMICANJU MORALNIH
VRIJEDNOSTI ŽIVOTA**

Specijalistički rad

Mentor: doc. dr.sc. Suzana Vuletić

Đakovo, 2017.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Poslijediplomski specijalistički studij Pastoralne teologije

Smjer: Pastoral obitelji

Ljubica Kovač

**PRO LIFE INICIJATIVE U PROMICANJU MORALNIH
VRIJEDNOSTI ŽIVOTA**

Specijalistički rad

Mentor: doc. dr.sc. Suzana Vuletić

Đakovo, 2017.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	5
SUMMARY.....	6
UVOD.....	7
1. PRO LIFE POKRET.....	9
1.1. Povijest nastanka pokreta Pro life.....	9
1.2. Inicijative pokreta i zalaganje u promicanju život.....	12
1.3. Pro Life u Europi.....	14
1.4. Pro Life u Hrvatskoj.....	16
1.4.1. <i>Pro Vita</i>	18
1.4.2. <i>Cro Vita - Hrvatski savez za život</i>	18
2. PRO CHOICE POKRET.....	20
2.1. Povijest nastanka pokreta Pro Choice.....	20
2.2. Inicijative pokreta.....	22
2.3. Pro Choice u svijetu.....	23
2.4. Pro Choice u Hrvatskoj.....	26
3. MORALNA SUKOBLJAVANJA PRO LIFE I PRO CHOICE POKRETA.....	30
3.1. „Pravo na pobačaj“.....	33
3.2. „Pravo na život“ u Crkvenim i bioetičkim dokumentima.....	39
4. PASTORALNE INICIJATIVE PRO LIFE POKRETA.....	46
4.1. Pastoralne inicijative Pro Life.....	46
4.2. Molitvene inicijative.....	49
4.3. Svjedočanstva.....	53
4.4. Hod za život.....	56
4.5. Duhovno posvojenje.....	58
4.6. Oblici pastoralne brige za žene.....	58
4.6.1. Program: <i>Oprostom oslobođene</i>	59
4.6.2. <i>Projekt "Rachel"</i>	62
4.6.3. <i>Rahelin vinograd</i>	63
4.6.4. <i>Grow</i>	64

4.5. Fertility care.....	64
4.6. Gospa Guadalupska zaštitnica Pro Life pokreta.....	66
ZAKLJUČAK.....	69
LITERATURA.....	72

Sažetak

Suvremeno doba može se pohvaliti mnogim tehničkim i medicinskim postignućima, ali kada je riječ o promoviranju temeljnih moralnih vrijednosti ljudskog života , a napose u njegovom začetnom stadiju, tu je čovječanstvo danas zakazalo. I možemo slobodno ustvrditi da nikada kao danas vrijednosti braka i obitelji nisu bili toliko ugroženi. To se napose vidi u sukobljenim stajalištima Pro Life inicijativa te Pro Choice pokreta.

U doba ugroženosti ljudskog života potrebno je naći sve načine kako izaći iz tog doba. Tu si je značajnu ulogu preuzela Crkva i mnogi društveno osvjешteni pokreti. U namjeri njihova prezentiranja, ovaj je rad podijeljen u četiri dijela.

1. PRO LIFE POKRET

2. PRO CHOICE POKRET

3. MORALNA SUKOBLJAVANJA PRO LIFE I PRO CHOICE POKRETA

4. PASTORALNE INICIJATIVE PRO LIFE POKRETA

Danas je sekularizacija udaljila Boga od svih ključnih trenutaka ljudskog života i baš zato su Pro Life pokreti potrebni kao nikada prije.

***Ključne riječi:** Pro Life, Pro Choice, bioetika, moral, pobačaj, inicijative Pro Life pokret*

Summary

Modern age is abundant in many technical and medical achievements but it failed in promoting of the basic moral values of human life, especially in its initial stage. We can state that never before have the traditional values of marriage and family been so endangered. It can clearly be seen in the opposing viewpoints of the Pro Life initiatives and the Pro Choice movements.

In times when human life is in danger, it is necessary to find all the possible means to find a way out of that situation. The Church and many socially conscious movements play a great part in it. This work is divided into four parts in order to present them:

1. PRO LIFE MOVEMENT

2. PRO CHOICE MOVEMENT

3. THE MORAL COLLISION BETWEEN THE PRO LIFE AND THE PRO CHOICE MOVEMENT

4. THE PASTORAL INITIATIVES OF THE PRO LIFE MOVEMENT

Today, the secularization has left God behind for all key moments of human life and that's why Pro Life moves are needed as much as never before.

Key words: *Pro Life, Pro Choice, bioethics, morality, abortion, the initiatives of Pro Life movement*

UVOD

Ljudski je život danas ozbiljno ugrožen različitim poimanjem njegove antropološke bez/vrijednosti koja proizlazi iz ne/priznavanja njegovog ne/poželjnog postojanja, ne/dostojanstvenosti i ne/kvalitete života. Jedan od najdramatičnijih aspekata proizlazi iz njegove najranije faze postojanja u kojoj mu se niječe pravo na život.

Najveća se borba ovih sukobljenih polazišta uočava u divergentnim stajalištima *Pro Life* i *Pro Choice* pokreta po mnogim aspektima vrjednovanja ljudskog života, no najviše u pitanju pobačaja, koji je vrlo raširen medicinski zahvat, kako u svijetu, tako i u „Lijepoj Našoj“.

Svake godine, u svijetu se izvrši na milijune pobačaja. „Prema neslužbenim podacima Svjetske zdravstvene organizacije, svake se godine izvrši u prosjeku 36-50 milijuna pobačaja, tj. 150.000 dnevno.“ U Europi se godišnje izvrši otprilike pet milijuna pobačaja. Službeni je podatak da je u 27 država EU-a u 2006. godini obavljen najmanje jedan pobačaj svakih 27 sekundi ili 133 pobačaja na sat, odnosno 3.200 pobačaja na dan. Pobačaj dostiže 30% od ukupnog broja rođenih u onim zemljama gdje je legaliziran, dok u zemljama gdje nije ozakonjen iznosi oko 20% u odnosu na broj rođenih.

U suvremenom svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, abortus je još uvijek izrazito čest oblik *planiranja obitelji*. Prema izvješću Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, namjernih abortusa koji nemaju medicinske indikacije godišnje počini oko 5.000 žena, što je 50% od 10.000 evidentiranih prekida trudnoće, ili svakodnevno izvršenih 60 pobačaja.

Govoreći o ljudskoj osobi moramo imati na umu da se radi o ljudskoj osobi od samog začeća pa do prirodne smrti. *Pro Life*, u skladu sa sakralnim postavkama bioetike, zalaže se da se ukine legalna mogućnost pobačaja i da se prizna antropološki status ljudskog embrija od prvoga časa postojanja, to jest otkad se uobličio kao oplodena jajna stanica te da se plodu ljudskoga rađanja pruži bezuvjetno poštovanje koje se prema čudorednom zakonu duguje čovjeku u odnosu na njegovu tjelesnu i duhovnu cjelokupnost. Ljudsko stvorenje se mora poštovati i s njime valja postupati kao s osobom od samoga začeća pa mu se od toga istoga časa moraju priznati prava osobe, među kojima je prije svih nepovredivo pravo na život koje ima svako nedužno ljudsko stvorenje.¹

¹ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja, Donum vitae –Dar života*, (22.2.1987), Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1987, br. 1.

Pro Choice pokreti inzistiraju na ljudskim pravima koja pripadaju svakoj osobi ali kada je riječ o pravu na život tu se javljaju dvostruka mjerila. Danas ističemo sva ljudska prava, a nerijetko se zanemaruje ono osnovno pravo, a to je ljudsko pravo na život! Često zaboravljamo da se ljudsko pravo na život ne može privatizirati, što se često događa.

Upravo iz tih razloga, želja nam je ovim završnim radom pokušati ukazati na postojanje raznih pastoranih inicijativa iz civilnog i crkvenog sektora koje nastoje osvještivati neupitnu vrijednost ljudskog života u svim fazama njegovog postojanja, utemeljujući ju na nepovredivosti, svetosti i dostojanstvu, stvorenosti na sliku Božju.

1. PRO LIFE POKRET

U prvoj cjelini ovog rada dat ćemo pregled objašnjenja što označava *Pro life pokret*. Objasniti ćemo povijest nastanka pokreta *Pro Life* te inicijative pokreta koje su usredotočene na zalaganje u promicanju života. Određeni uvid u bitne odrednice *Pro life* pokreta prikazat ćemo rasprostranjenosti *Life* pokreta u Europi te u Hrvatskoj.

U svijetu, a i Hrvatskoj, postoje razni centri za pomoć životu. Neki od njih su: Krugovi unutar Crkve, Rođeni za nerođene², Inicijativa 40 dana za život³, Betlehem⁴, Centar za pomoć trudnicama⁵, razni Obiteljski centri koji djeluju pri Caritasu⁶, Pokret za život⁷, Roditeljski institut za odgoj i obrazovanje⁸, Centar za prirodno planiranje obitelji, Centar za skrb o plodnosti- Fertility care Hrvatska⁹, Teen Star- program cjelovitog spolnog odgoja¹⁰, The Human Life Center¹¹, Međunarodno udruženje za promicanje prirodnog planiranja obitelji¹², Centar za povezivanje istraživačkih ekipa regulacije plodnosti i drugi.

1.1. Povijest nastanka pokreta Pro Life

Pokret Pro Life (lat. *Pro* = za, eng. *Life* = život) društveni je i politički pokret koji se zauzima za poštivanje i zaštitu vrijednosti ljudskog života. Zalažu se da ljudsko biće dobije pravni status osobe od trenutka začeća. Također se zalažu i za poništenje zakona koji omogućuju pobačaj i eutanaziju.

² <http://www.stopabortus.com/duhovnost/bijela-krunica-3> (stranica konzultirana 5.07.2017.)

³ <http://40danazazivot.com/> (stranica konzultirana 2.3.2017.)

⁴ <http://www.bethlehem-zagreb.hr/> (stranica konzultirana 5.10.2016.)

⁵ <http://www.djetesce-na-sunisce.hr/> (stranica konzultirana 02.03.2016.)

⁶ <http://www.caritas.hr/index.shtml> (stranica konzultirana 02.03.2016.)

⁷ <http://otok-krk.org/krk/novosti/pokret+za+%C5%BEivot+kr%C4%8Dke+biskupije> (stranica konzultirana 02.03.2016.)

⁸ <http://www.rino-institut.hr/> (stranica konzultirana 16.03.2017.)

⁹ <http://www.fertilitycare.hr/> (stranica konzultirana 19.06.2017.)

¹⁰ <http://www.teenstar.hr/> (stranica konzultirana 10.12.2016.)

¹¹ <http://www.hlcbbsr.org/> (stranica konzultirana 10.12.2016.)

¹² <http://ppo.hr/centar.html> (stranica konzultirana 1.02.2016.)

Pro Life pokret uglavnom podupiru kršćani (katolici, pravoslavni i konzervativni protestanti) te manje grupe Židova i hindusa. Katolička Crkva i sve Pravoslavne Crkve protive se pobačaju u svim okolnostima¹³.

Povijest nastanka *Pro Life* pokreta, možemo, zapravo, pratiti od prvih inicijativa koje su se zalagale za obranu i isticanje apsolutne vrijednosti ljudskog života od prvih trenutaka začeća. Svoje su imperative prvotno imale u inicijativama borbe s pobačajnim tendencijama.

Iako se neke od inicijativa koje ćemo prikazati kao prototipni povijesni oblici preteča *Pro life-a*, ne mogu isključivo pripisati inicijativama pod tim imenom (koje je nastalo kasnije), možemo ih shvatiti začecima ovih inicijativa.

Prvi zapis o abortusu pronalazimo još u drevno doba iz Kine, prije 4500 godina. Javlja se i poneki podaci i u Egiptu gdje su na papirusu jasno naznačeni podaci koji svjedoče o činima abortusa koji nisu bili zakonom zabranjeni. Prvi zakon o abortusu pronalazimo u Hamurabijevu zakoniku u Mezopotamiji gdje se kažnjavalo smrću ženu koja bi izvršila abortus. Zakon pritom nije govorio o fetusu kao živoj osobi, već bi ženu usmrtili jer bi tim činom nadoknadili njenu štetu koju je počinila obitelji. U staroj Grčkoj su vjerovali da čovjek u trenutku začeća ima ljudsku dušu i okarakterizirali su abortus kao ubojstvo, ali je bio dozvoljen. U Perziji se abortus moralno osuđivao, a vjerovalo se da je to čin koji uništava srž života čovjeka i dokida blagoslov Boga. Drevni Rim nije govorio o abortusu kao o zločinu protiv čovjeka tj. ubojstvu te je bio dozvoljen ukoliko bi otac djeteta nagovorio majku na abortus. Ako bi žena odbila, muž je mogao kazniti ženu ili se rastaviti od nje. Ovo pravilo u starom Rimu vrijedilo je do pojave kršćanstva koje izričito tvrdi da je abortus ubojstvo.¹⁴

Širenjem kršćanstva razvijala se sve veća svijest o kategoriji vrijednosti života ljudskog embrija pa su mnogi pape kroz srednji vijek naglašavali važnost ljudskog života, najprije od trenutka kad žena osjeti dijete, a kasnije i od samog začeća.

U 16. stoljeću car *Karlo V.* donosi propis kojim se abortus kažnjava smrću, dok su kasnije u 17. i 18. stoljeću kazne smrću zamijenjene kaznama zatvora. Neke Europske zemlje kazne zatvora za abortus ukinule su tek u 20. stoljeću.¹⁵

¹³ http://hr.wikipedia.org/wiki/Pro-life_pokret (stranica konzultirana 10. 04. 2013.)

¹⁴ Usp. Y. HASSAN, Usporedba drevnih zakona o abortusu Grčke, Perzije i Rima, u: *Acta medico-historica Adriatica* 11 (2003.), str. 291.-298.

¹⁵ Usp. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Poba%C4%8Daj> (stranica konzultirana 10. 04. 2013.)

Danas je *Pro life* društveni i politički pokret koji se zauzima za zaštitu vrijednosti ljudskog života od začeća do prirodne smrti. Svoje snage najviše usmjeravaju inicijativama u borbi protiv pobačaja. Tim su stremljenjima najbliži u promoviranju moralnih vrijednosti zaštite ljudskog života u svim stadijima, a napose u onim, najnezaštićenijim, kao što je prenatalni period.

Društvo i Crkva ne mogu ostati indiferentni na ono što se događa u njima. „Crkva je pozvana da svima iznova, čvršćim i življim uvjerenjem, očituje svoju odlučnost da promiče ljudski život svim sredstvima i da ga brani protiv svake prijetnje, u bilo kakvim uvjetima, ili bilo na kakvom stadiju se on nalazi“.¹⁶ Kršćanin svoje utočište najprije pronalazi u Crkvi od koje očekuje da ona stoji iza njega i da mu pruža potporu u njegovoj borbi za ljudski život.

Tom su se imperativu priključili i mnogi društveni promotori. Prve su inicijative došle iz Sjedinjenih Američkih država. Iako je pokret «Pravo na život», pluralistički, budući da se sastoji od ljudi vjerskih i nevjerskih uvjerenja, katolička Crkva koja je najveća vjeroispovijest u Sjedinjenim državama i dalje ostaje najaktivniji čimbenik toga pokreta.

U SAD-u u ranim 70-im godinama 20. stoljeća protiv pobačaja bili su biskupi, svećenici, elitni odvjetnici i političari. Katolička Crkva je smatrala da ljudski život mora biti zaštićen od samog začeća do prirodne smrti.

Nakon sudskog procesa Roe protiv Wadea, 1973. godine¹⁷, *Pro life* pokret u svijetu postao je masovan. U tom slučaju snažna organizacija u korist pobačaja, *Planirano roditeljstvo* optužila je Henrya Wadea, okružnog tužitelja države Dallas. Takve odluke oblikovale su novi nacionalni zakon po kojem je pobačaj postao dostupan ženama u svim stupnjevima trudnoće. Tako su pojedine države lišene vlastitog prava da donesu zakon protiv pobačaja. Sudski procesi počeli su 1970. godine kad je Jane Roe (Norma McCorvey¹⁸) koju je snažno podupirala organizacija *Planirano roditeljstvo*, pokrenula federalni postupak protiv

¹⁶ IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio - Obiteljska zajednica, Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, (22. XI.1981.), KS, Zagreb, 1981., br. 30.

¹⁷ Usp. A. S. BURNSIDE, Posljedice ozakonjenja pobačaja u SAD-u, u: *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti* 54 (1999.) 4., str. 522.

¹⁸ Norma McCorvey rođena je u Južnoj Americi, podrijetlom je napola Cajun a djelomično Indijanka. Njezini su se roditelji rastali pa je živjela s majkom za koju smatra da je bila alkoholičarka i nasilna. Kao djevojčicu više puta ju je silovao obiteljski prijatelj. Od tada je u svom životu imala lezbijske i heteroseksualne veze. Nedavno je priznala da je postala štovateljicom života te da je lagala kako je zatrudnjela nakon skupnog silovanja 1970. godine. Priznaje da je oduvijek u svom srcu znala da je upletenost u slučaj Roe protiv Wadea nešto loše nakon čega je čak pomišljala na ubojstvo.

Henrya Wadea, okružnog tužitelja pokrajine Dallas u državi Texas. Izjavila je kako je neudana i trudna u državi svog prebivališta bila spriječena da napravi pobačaj. Zahtijevala je objavu pravorijeka da je teksaški zakon o pobačaju, kojim se zabranjuje pobačaj osim u slučaju spašavanja ženinog života, neustavan te da se okružni tužitelj spriječi u provođenju tog zakona. Vrhovni sud je utvrdio kako Teksasčki zakon nije u skladu s klauzulom primjene 14 amandmana, kojim se određuje da nijedna država neće nijednu osobu lišiti života, slobode ili imovine bez prehodnog pravnog postupka.¹⁹

Dok su pobornici pobačaja likovali zbog odluke u slučaju Roe protiv Wadea, pokret *Pravo na život*, odgovorio je strategijama da se odluka Vrhovnog suda ograniči ili preinači.

Poslije slučaja Roe protiv Wadea koji je zapravo napisao nov nacionalni zakon o pobačaju, pokret *Pravo na život* usredotočio je pozornost na nacionalni politički proces, osobito u Kongresu. Izborom nepokolebljivih štovatelja života, predsjednika Reagana i Busha, ljubitelji života su postigli znatnu prednost na nacionalnoj razini ispred zagovornika pobačaja. Tako je zbog nacionalne naravi slučaja Roe protiv Wadea i spomenutih predsjednika, štovatelja života snaga pokreta «Pravo na život» ostalo usredotočen tijekom 1970-ih i 1980-ih godina na nacionalnu politiku. Pokret se zauzimao u Kongresu i državnim zakonodavnim tijelima da se ukinu javni fondovi za pobačajne usluge. Uspjeli su ukinuti gotovo sve federalne fondove za pobačaj.²⁰

S vremenom se pokret proširio u zakonodavnim tijelima kako bi se mogao što bolje zauzimati za život u svakom smislu. Američki zakoni imaju oštre zakone kada se radi o zakonima protiv ubojstva. Pokret Pravo na život se zalagao da se ti zakoni prošire i na pitanja nerođenih.

1.2. Inicijative pokreta i zalaganje u promicanju života

Kristovim svjetlom vođeni možemo prepoznati razne pokrete za život koji ga nastoje svojim inicijativama podržati i promovirati.

¹⁹ Usp. M. MULDOON, *The Abortion Debate in the United States and Canada*, Garland publishing, New York, 1991., str. 182.

²⁰ Usp. A. S. BURNSIDE, Posljedice ozakonjenja pobačaja u SAD-u, u: *Obnovljeni život - časopis za filozofiju i religijske znanosti* 54 (1999.) 4., str. 522.

Najčešće svoje inicijative ostvaruju u *centrima za život*. Najzastupljeniji Centri za pomoć životu su: *Krugovi unutar Crkve, Akcije za život, Rođeni za nerođene, Mladež u borbi za život, Babypower, Pro vita, Pokret za život, The Human Life Center*.

Ti centri na temelju razgovora i osobnog dijaloga nude slijedeće usluge: specijalističko bolničko savjetovanje, osobito za rizičnu trudnoću, zbrinjavanje žena koje nemaju smještaja i koje su prisiljene napustiti obitelj u institucije ili među obitelj i zajednice; ohrabrenje da se uz stručnu pomoć potraže eventualni nesvjesni razlozi odbacivanja djeteta. Što se na psihološkom planu pokazuje kao lažni cilj i lažno rješenje sukoba; brzu i stručnu pomoć tek rođenoj djeci; pomoć u kućanstvu koju pružaju volonteri; pomoć kod pronalaženja zaposlenja za ženu ili nezaposlene roditelje.²¹

Kao alternative pobačaju, postoje i organizirani oblici društvene solidarnosti u pratnji socijalnih radnika i njegovateljskih roditelja sa ženama koje se promišljaju da li zadržati ne/željenu trudnoću. Tu spadaju: *Mreža obitelji* ili *Mreža samohrane majke; Mreža njegovateljske obitelji; Mreža domskih ustanova*.

Papa Ivan Pavao II. je predlagao da se svake godine po raznim zemljama slavi *Dan za život* koji se već ostvaruje na inicijativu nekih biskupskih konferencija uključujući u proslavu sve sastavnice krajevne Crkve. Svrha je tom danu pobuditi u savjestima, obiteljima, u Crkvi i građanskom društvu prepoznavanje smisla i vrijednosti ljudskoga života, upozoravajući posebno na težinu ključnih bioetičkih izazova koji uključuju najveću mjeru obezvrijeđivanja vrijednosti ljudskoga života kroz mediicinske intervencije pobačaja i eutanazije.

U tom kontekstu, papa potiče: „Promicanje ljudskog života mora se ostvariti službom ljubavi što se izražava osobnim svjedočanstvom, različitim oblicima dragovoljne službe, društvenim animiranjem i političkim angažmanom što je hitno u vremenu kad se kultura smrti tako snažno suprotstavlja kulturi života i često se čini da je jača.”²²

Poštovanje svakog ljudskog života te inzistiranje na obitelji kao temelju društva zajednički je nazivnik pod kojim navedene inicijative i udruge djeluju. Svi oni u svojoj posebnosti imaju jednak cilj a to je borba za život.

²¹ Usp. M. ARAMINI, *Uvod u bioetiku*, KS, Zagreb, 2009., str. 221.

²² Usp. IVAN PAVAO II., *Enciklika Evangelium vitae*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995., br. 85. Dalje citat EV.

Zalažu se da naglase kako život počinje već začecem, a ne prvim plačem. I od tog se trenutka moraju već pridati sva prava koja pripadaju ljudskoj osobi. Ljudski život je jedinstven i nezamjenjiv.

Pro life inicijative boreći se za ljudski život, bore se i za veća prava žena kao što je npr. pravo prilikom zapošljavanja (žene nerijetko dobivaju otkaz u trudnoći), pravo na veće porodiljne naknade. Inicijative traže od države da osigura konkretne mjere za bolje usklađivanje obiteljskog i profesionalnog života.

Sredstva njihovog zagovaranja su razna: peticije, molitva, okrugli stolovi, kuće za trudnice / samohrane majke, pružanje financijske pomoći potrebitima, savjetovaništa itd.

U Pro life inicijative uključeno je mnoštvo volontera iz različitih društvenih i Crkvenih sektora koji zajednički streme prema obrani ljudskog života.

1.2. Pro Life u Europi

U Francuskoj, *Pro Life* pokret nastao je 1971. godine. Predvodio ga je pedijatar i genetičar *Jerome Lejeune*.²³ Njegov primarni cilj u liječenju bio je braniti život i dostojanstvo svojih pacijenata. Svjedočio je evanđelje svojim znanjem pokazujući savršenu kompatibilnost prirodnih znanosti i kršćanske vjere. Isticao je: „Svaki pojedinac ima vrlo jasan početak a to je začecé! Nakon oplodnje je nastalo živo biće, i to više nije stvar ukusa ili mišljenja.“ Jednom prilikom usporedio je kromosom s mini kazetom na kojoj je zapisana simfonija života. Objasnio je da su na DNK-u prve ljudske stanice nastale začecem, zapisane sve potrebne genetske informacije. Legalizaciju pobačaja smatrao je napadom na znanost.²⁴

Jerome Lejeune je bio veliki prijatelj Ivana Pavla II. Papa ga je postavio na čelo Papinske akademije o životu. Osim što je bio vrhunski znanstvenik, bio je otac petero djece te angažirani borac za prava osoba s Downovnim sindromom. Deset godina nakon njegove smrti pokrenut je njegov postupak za proglašenje blaženim zbog svetosti osobnog života, zauzimanja za osobe s genetskim poremećajem te zalaganju zaštite svakog života.

²³ *Jerome Lejeune* bio je zainteresiran za mnoge smjerove, kazalište, astronomiju, glazbu, matematiku ali je odabrao studij medicine. 1951. godine postao je asistent profesora *Turpin*, te se bavio pacijentima koji su se u to doba nazivali *Mongoli* te je posvetio svoj život njihovom liječenju. 1958. godine otkrio je izvor mongolizma, tj dodatni kromosom.

²⁴ Usp. <http://amislejeune.org/index.php/en/> (stranica konzultirana 10.05.2017.)

Mnoge zemlje štite nerođene u skladu s pro life inicijativama. Pobačaj je tako među prvim zemljama, zabranjen u Irskoj i na Malti.

Zemlje koje imaju stroži zakon o pobačaju su često pod velikim političkim pritiskom kao što je to Irska. Ta zemlja se smatra kao jedna od zemalja koje imaju najbolju zaštitu majčinstva. Irski zakon trenutno dopušta pobačaj samo u slučajevima životne opasnosti za ženu. U Irskoj je značajan trajni doprinos Katoličke crkve na društvenom i odgojnom području. Tijekom 2018. godine Irska bi trebala održati referendum o 8. ustavnom amandmanu koji štiti život nerođene djece. Iste godine tu zemlju bi trebao posjetiti Sveti Otac, u sklopu Svjetskog dana obitelji, što je zabrinulo neke irske političare koji smatraju da bi to moglo utjecati na rezultate referenduma. Irski biskupi izrazili su odlučno protivljenje ukinuću 8.-og ustavnog amandmana uvedenog 1983. godine, koji izjednačuje život žene i djeteta koje se treba roditi. Irski biskupi smatraju da je pravo na život, temeljno ljudsko pravo, i za razliku od građanskih prava ne odobrava ga društvo, nego ono može jedino biti priznato poretkom.²⁵

Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, sastavljen od stručnjaka i stručnjakinja iz 17 zemalja, zaključio je kako Irska zabrana pobačaja krši UN-ov Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima te poziva na hitnu reformu. Međutim, odbor nema ovlasti napraviti tražene promjene u Irskoj, koja je većinom katolička zemlja kao Malta i Poljska. Irska anti-choice skupina, proglasila je UN lobijem za pobačaj.²⁶

Malta je jedna od posljednjih nacija u kojoj je pobačaj u svim slučajevima protuzakonit. Malta se smatra najkonzervativnijom članicom Europske unije kada su u pitanju ljudska prava. Liječnicima koji obave pobačaj prijete zatvorska kazna od 18 mjeseci do 3 godine zatvora.

Poljska je jedna od zemalja u kojoj je pobačaj uvijek aktualna tema. Danas se Poljska nalazi na raskrižju u pitanjima zaštite života od samog njegova početka. Ima izbor: ili slijediti mnoge europske zemlje čiji zakoni odlučuju o tome tko ima pravo na život, ili ići putem zaštite života od njegova početka. Početkom devedesetih kada je smrt radničkog poljskog pokreta nagovijestila eru žestokih kulturnih ratova, započela je i rasprava o zabrani tada još

²⁵ Usp. <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/irski-biskupi-protiv-referenduma-o-pobacaju-o-pravu-na-zivot-se-ne-moze-pregovarati/> (stranica konzultirana 5.2.2017.)

²⁶ <https://www.ifpa.ie/Hot-Topics/Abortion/Public-Opinion> (stranica konzultirana 25.4.2017.)

legalnog pobačaja. Ona je završena time što se danas naziva kompromisom, kojim je pobačaj zabranjen u skoro svim slučajevima, osim kada je riječ o silovanju, kada trudnoća ugrožava život trudnice ili kada se u ranom stadiju trudnoće otkriju ozbiljne malformacije ploda. Žene u Poljskoj nerijetku stupaju u štrajk kako bi izborile svoje pravo na pobačaj. Taj dan kada je štrajk, ne idu na posao niti obavljaju druge svakodnevne obaveze. Umjesto toga odjevene u crno, demonstriraju na ulicama s transparentima u ruci.

U Poljskoj je *zabrana* pobačaja od 1993 godine donijela:

- + *najmanji broj tinejđerskih trudnoća na 1000 djevojaka*
- + *najmanji broj tinejđerskih abortusa na 1000 djevojaka*
- + *najmanji ukupni broj abortusa na 1000 stanovnika*
- + *najmanju stopu zaraze AIDS-om na 100000 stanovnika.*

U Poljskoj, Španjolskoj, Portugalu i Cipru se prekid trudnoće dopušta u slučaju silovanja, kada prijeti opasnost za život majke kao i kod malformacija fetusa. U Njemačkoj i Španjolskoj legaliziran je u istim slučajevima, ali i ako je majka u životnoj opasnosti za vrijeme trudnoće te ako se u plodu uoči kakva defomiranost. Kanada je legalizirala pobačaj uz neke uvjete.

1.4. Pro Life u Hrvatskoj

Danas je sekularizacija udaljila Boga od svih ključnih trenutaka ljudskog života, i baš zato su *Pro Life* pokreti potrebni kao nikada prije. Zauzimanje za život je jedan od važnih ciljeva kršćanina u svom životu.

Hrvatski narod došao je pred ponor biološkog iščeznuća, međutim Hrvatska se može pohvaliti mnogobrojnim stručnjacima koji su na prvoj crti obrane za nerođeni život.

Hrvatska je jedna od zemalja koje imaju plodno područje Pro Life udruga posebno posljednjih godina. Građanska inicijativa *ProLife.hr* pokrenuta je 2016. godine a čine je organizacije civilnog društva *Zaklada Vigilare* i *Hrvatski pokret za život i obitelj*.

Sam naziv zaklade *Vigilare* znači biti budan, bdjeti, budno pratiti sve što se događa. *Vigilare* između ostalog vjerno bdije nad svime što se događa u Hrvatskoj a posebno kada je riječ o javnom prostoru. Prate ponašanja političara i javnih osoba u Hrvatskoj. Organiziraju razne tribine s aktualnim pitanjima.

Pro Life Inicijativa je oformljena ponajprije radi dopune ustavne tužbe iz 1991. godine protiv *Zakona o zdravstvenim mjerama za osvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece*. U ožujku 2017. godine krenula je nacionalna peticija „*Imam pravo živjeti*“ s ciljem zaštite nerođenih i pomoći majkama koje žele roditi svoje dijete. Potpisivanja su se provodila na glavnim trgovima diljem Hrvatske, kao i po svim župama u Hrvatskoj. Inicijativa je trajala do Uskrsa, 16. travnja 2017. godine.

Predsjednik zaklade *Vigilare* i nacionalni koordinator peticije, Vice J. Batarelo naglasio je da je umrežena cijela Hrvatska s ciljem prikupljanja potpisa. Na terenu, smo vidjeli da mladi sve više raspravljaju o pobačaju, da se više ne radi o kao što se nekad tvrdi *o samo ženinu tijelu* ili *ženinom pravu*. Nikoga ne osuđujemo ali želimo jednu otvorenu raspravu o tome što je pobačaj i kada to život počinje. Smatra da to nije zahtjev za referendum, nego peticija kojom će od zakonodavca tražiti zaštitu nerođenog djeteta.²⁷

Jedna od novijih udruga na *Pro Life* prostoru Republike Hrvatske je *Program obiteljskog obogaćivanja*.²⁸ To je grupa roditelja koja je htjela uložiti više u svoje obitelji, kroz dublji odnos u braku i bolji odgoj djece. Preuzeli su program Obiteljskog obogaćivanja koji je pokrenula međunarodna neprofitna nevladina udruga, nazvana *IFFD International Federation for Family Development*, tj. Međunarodni savez za obiteljsko obogaćivanje. Svrha ove udruge je ponuditi čvrstu podršku i učinkovitu pomoć roditeljima i bračnim parovima u njihovim odgojnim ulogama preko vještina koje će dopustiti da se obitelji razviju do svoje punine. Obiteljsko obogaćivanje promovira i podržava sve inicijative koje pomažu bračnim parovima i obiteljima, za koje smatraju da su prirodne stvarnosti i temeljne stanice hrvatskog društva. Program je namijenjen svima.

Zamijećen je i pohvalan rad nekih volonterskih ili organiziranih udruga i na tlu Hrvatske: Udruga *Pro Vita*, *Centar za nerođeni život-Betlehem*, *Zajednica molitve i žrtve za nerođene Treće srce*, *Centar za pomoć trudnicama*, *Udruga Djetešce*, *na sunašce!*, *Caritasov Centar za dijete i brojni obiteljski centri*.²⁹

²⁷ Usp. <https://www.prolife.hr/hrvatska/nacionalna-peticija-imam-pravo-zivjeti-krenula-po-cijeloj-hrvatskoj/> (stranica konzultirana 10.12.2016)

²⁸ <http://www.obiteljskoobogacivanje.com/> (stranica konzultirana 26.11.2016)

²⁹ S. VULETIĆ, *Ne/odgovornost za začeti život u liberalnim i proabortivnim sub/kulturalnim društvenim okolnostima*. Rezultati znanstveno-istraživačkog projekta „Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života“, u: *Obnovljeni život - časopis za filozofiju i religijske znanosti* 66 (2011.) 2., str. 159.

Jedan od istaknutijih pro life inicijatora je i dr. med. Antun Lisec liječnik je iz Vetova, suprug i otac tri djevojčice poznat po tome što inzistira na dugogodišnjoj apologiji braka i obitelji. Upravo zato je nerijetko napadan od strane liberalnih struja. On već 32 godine žustro progovara o zločinima protiv ljudskog bića o kojima ljudi zapravo vrlo malo znaju. Smatra da uvijek treba govoriti i pisati protiv svih ubojstava a također se mora naglašavati da se ne smije sudjelovati u grijesima kontracepcije, sterilizacije, umjetnih oplodnji, da se ne smije provoditi seksualni život prije braka tj. da se ne smije sudjelovati u takvim grijesima.

Možemo reći da se Hrvatska Pro Life zadnjih godina itekako budi. Pravo na život je temeljno ljudsko pitanje za opstanak. Abortusom se čovjeku oduzima ono što on jest, oduzima mu se čovještvo. Pro life pokreti pred sobom imaju složenu budućnost, u kojoj su neslaganja s Pro Choice pokretima neizbježna.

1.4.1. Pro Vita

Udruga *Pro Vita* djeluje 25 godina u crkvi presvetog Srca Isusova na Voštarnici u Zadru odakle je i potekla ideja za djelovanjem te udruge u ratno vrijeme u Hrvatskoj.

Angažiranim volonterima i župljanima je bio cilj da trudnice odgovore od njihove namjere pobačaja. Udruga je postala sastavni dio programa Caritasa Zadarske nadbiskupije koji redovito izdvaja novčana sredstva za pomoć majkama koje su se odlučile za život, nakon prvotne namjere da pobace dijete.

Tadašnji župnik Voštarnice fra Andrija Bilokapić pitao se što može učiniti u vremenu rata kada se svim sredstvima ustalo na postojeći život. Odgovor tom zlu je boriti se za život. Tako se rodila Pro Vita. Crkva se bori za život od začeca do smrti. Jesmo li kršćani vidi se po tome jesu li obitelji otvorene životu. Gdje su obitelji otvorene životu tu će biti i liječnika, profesora, svećenika, redovnika, svih vrsta zvanja potrebnih u društvu.³⁰

1.4.2. Cro Vita – Hrvatski savez za život

2009. godine na blagdan Blažene Djevice Marije Gospe Guadalupske, zaštitnice života, pri zagrebačkom samostanu franjevacu kapucina na Svetom Duhu utemeljen je Hrvatski savez za život *Cro Vita*, kao savez udruge s temeljnim ciljem nacionalne

³⁰ Usp. <http://www.caritas-zadar.hr/socijalna-sluzba> (stranica konzultirana 10.12.2016)

koordinacije zajedničkih napora udruženih članova u zauzimanju za život. Savez nastoji kao krovna organizacija posredovati između svih svojih članova. Često organizira edukaciju o bioetičkim pitanjima, osniva i podupire centre, savjetovališta, zaklade itd.

Plan i program rada Saveza obuhvaća pet osnovnih smjerova djelovanja: edukacija i izdavaštvo, stručno-znanstveni, konkretno zauzimanje za život poput pružanja različitih usluga i osnivanja savjetovališta, organiziranje i koordiniranje udruga koje se zauzimaju za različite skupine potrebitih osoba te duhovno molitveni koji bi uspostavom molitvene mreže, trebao biti potpora svemu.³¹

Hrvatskoj je potreban baš ovakav savez udruga koji okuplja i posreduje između svih svojih članova. Savez udruga koji ima plan i program, te duhovno molitveni sustav može biti dobra podloga za Pro Life područje.

³¹ Usp. http://obitelj.hbk.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=111 (stranica konzultirana 16.12.2016)

2. PRO CHOICE POKRET

U drugom dijelu ćemo objasniti ulogu *Pro Choice* pokreta, koje možemo nazvati ekstremnim društvenim inicijativama koji inzistiraju na mnogim tendencijama autonomnih prava, ali pritom žele ukinuti pravo na život, temeljno ljudsko pravo, onih kojima se ukida „pravo glasa“ i „pravo postojanja“, neželjenim življenjem te se nastoje promovirati razna prava na anuliranje prava na život. Jedno od najučestalijih negiranja je „pravo na život“ embrija kojima se pobačaj čini najlakša moguća presuda.

Tvrdnja koja je jako često da je pravo na pobačaj ženin izbor je najveća zamka današnjeg vremena. Često se pobačaj pokušava pojednostavniti kao sloboda izbora i postavljaju se pitanja kao što je: „Zašto jedna majka ne može činiti sa svojim tijelom ono što želi“? Manipulira se izrazom pobačaja, statusom embrija te „u ime dostojanstva“ promovira pravo na autonoman odabir.

2.1. Povijest nastanka pokreta Pro Choice

Pro choice znači “za izbor“ liberalne opcije opravdanja “za pobačaj“, populacijskog savjeta i Međunarodne federacije planiranog roditeljstva. *Planned Parenthood* društva američke organizacije za legalizaciju pobačaja.

„Oni koji su protiv bilo kojih zakonskih zabrana, uglavnom se pozivaju na pravo žene na izbor hoće li imati dijete. Zato se opisuju kao zagovaratelji prava na izbor (eng. *Pro choice*). Većinom ne ulazeći u rasprave kada počinje život, smatraju da ljudsko biće dobiva svoja prava rođenjem. Argumentiraju svoj stav mnogim kompliciranim životnim situacijama u kojima pobačaj ima smisla te neželjenim posljedicama zabrane. Nisu nužno zagovaratelji pobačaja, i često pobačaj smatraju negativnom pojavom u društvu koju treba suzbijati prevencijom, ali ne i zabranama.

Pokret *Za Izbor* (najčešće zamjećen u javnosti s inicijativama: prava na pobačaj i kontracepciju) je najdramatičniji feministički zdravstveni pokret. Njegova dramatičnost samo potvrđuje činjenicu da svaka društvena akcija koja dotiče fenomen ljudske reprodukcije ima kontroverzne i emocionalne kulturne implikacije.

Inzistirajući na ženinom pravu na slobodu raspolaganja svojim tijelom, teže ukidanju temeljnog ljudskog prava na život. Smatraju da žene u svakom slučaju bez iznimke imaju pravo slobodno raspolagati svojim tijelom.

Nerijetko, ženu nazivaju *vlasnicom maternice* želeći istaknuti njenu slobodu odlučivanja i umanjiti cjelovitost njena tijela. Žele potpunu legalizaciju pobačaja kako bi žena mogla iskoristiti svoj osobni izbor tj. što će napraviti sa svojim tijelom. Negiranje života u majčinoj utrobi interpretiraju nemogućnosti brige nerođenog djeteta bez majke. Smatraju da nije moguće uspoređivati vrijednost majčine želje i život djeteta. Žestoko zahtijevaju:

- ✚ *besplatan pobačaj u svim bolnicama, oštre i lako provedive sankcije za one koji to odbijaju na zahtjev žene učiniti.*
- ✚ *dostupnu i besplatnu kontracepciju prema izboru žene*
- ✚ *lako dostupnu sterilizaciju i umjetnu oplodnju*
- ✚ *javnu kampanju o važnosti upotrebe kontracepcije i zaštiti od spolno prenosivih bolesti*
- ✚ *besplatna savjetovališta o kontracepciji*
- ✚ *liberalni spolni odgoj u vrtićima, osnovnim i srednjim školama*
- ✚ *ginekologe/inje koji poštuju potrebe žena i ne nameću svoje osobne stavove i moralne i religijske norme*
- ✚ *veća sredstva iz državnog proračuna namijenjena prevenciji, općem i reproduktivnom zdravlju žena i općem zdravstvenom stanju žena*
- ✚ *dosljednu primjenu postojećih zakona koji se tiču zdravstvene zaštite i njihovo poboljšanje radi postizanja više razine zdravstvene sigurnosti.*

Smatraju da se u školskom sustavu podržava slika o tradicionalnim spolnim ulogama i takovrsni stereotipi. Stereotipiziranje muško –ženskih odnosa je sve zastupljenije, a liberalni spolni odgoj nestao je iz obrazovnih programa.

1973. godine, časopis Ms. Magazine objavio je fotografiju koja je postala vrlo poznatom. Radi se o fotografiji žene Gerri Santoro, koja je preminula nakon nestručno izvedenog pobačaja. Gerri Santoro je u hotelskoj sobi pripremila sve za nelegalno pobačaj koji je trebao izvesti njen ljubavnik Dixon. Tijekom zahvata Dixon se uspaničio, te je pobjegao ostavivši Gerro da iskrvari u hotelskoj sobi. Fotografija mrtve žene, preuzeta kao *Pro-choice* simbol, promatra se u odnosu na slike fetusa i korištenih diskursa o osobnosti fetusa koji kroz te slike nastoji djelovati.³² Predstavnici *Pro Choice* pokreta vjerojatno nisu ni zamišljali da će fotografija mrtve žene postići toliko zanimanje, ali su njenu fotografiju ipak iskoristili kao svoj simbol.

³² Usp. https://broadly.vice.com/en_us/article/evgdpw/how-a-harrowing-photo-of-one-womans-death-became-an-iconic-pro-choice-symbol (stranica konzultirana 1.7.2017.)

2.2. Inicijative pokreta

Razni *Pro Choice* pokreti smatraju da žena ima pravo donijeti odluku o tome da li želi i kada želi rađati djecu te da kontracepcija i pobačaj moraju biti legalni, sigurni i teritorijalno, financijski dostupni svim ženama. Ističu da Crkva predstavlja nedopustiv pritisak na gineologe/inje i same žene.

Osobe koje zastupaju *Pro Choice* poziciju ljudsku osobu vrednuju tek njenim rođenjem. Za njih tek tada osoba postaje vrijedna ljudskih prava. Sustavno se bave zavaravanjem žena o njihovim pravima, dok se nigdje ne spominju posljedice njenog izbora.

Stoga zahtijevaju:

- + *medicinski siguran i besplatan pobačaj u svim županijskim bolnicama, oštre i lako provedive sankcije za one koji to odbijaju na zahtjev žene učiniti*
- + *besplatnu kontracepciju po izboru žene*
- + *lako dostupnu sterilizaciju i umjetnu oplodnju*
- + *javnu kampanju o važnosti upotrebe kontracepcije i zaštiti od spolno prenosivih bolesti*
- + *besplatna savjetovališta o kontracepciji*
- + *liberalni spolni odgoj u vrtićima, osnovnim i srednjim školama*
- + *ginekologe/inje koje poštuju prava žena i ne nameću svoja osobna stajališta i moralne i religijske norme*
- + *veća sredstva iz državnog proračuna namijenjena prevenciji, općem i reproduktivnom zdravlju žena*
- + *ukidanje spolnih stereotipova u udžbenicima i nastavi te adekvatno vrednovanje uloge žene u povijesti i sadašnjosti*
- + *uvođenje načela nenasilne komunikacije i rješavanja sukoba nenasilnim putem u osnovne škole*

- ✚ *ukidanje vjeronauka u školama i njegov povratak u konfesionalne zajednice*
- ✚ *demilitarizaciju društva i aktivnu mirovnu politiku*
- ✚ *poticanje i financiranje nevladinog sektora*³³

Pro Choice udruge inzistiraju na raznim pravima a za njih je ono najbitnije pravo žene na odlučivanje o svom tijelu. Slobodnu volju uzimaju kao jedino prihvatljivo i ispravno djelovanje. U svakom slučaju je važna individualnost, dominacija individualne volje nad životom. Vrše pritisak na zakonodavne vlasti kako bi one legalizirali pobačaj bez ikakvih dodatnih uvjeta.

Nerijetko demonstriraju ulicama i trgovima držeći u rukama transparente uvredljivog sadržaja za one koji se bore za život. Braneci pravo na slobodu, istodobno ukidaju svako pravo na život.

2.3. Pro Choice u svijetu i Europi

Pro Choice se najviše usmjerava na «pravo na pobačaj» koji je u većini zemalja, sasvim dekriminalizirana praksa, primjenjiva do različitog gestacijskog perioda. Navest ćemo same neke od izdvojenih zemalja.

U zemljama Azije ali bez Rusije i nekih muslimanskih zemalja pobačaj je omiljena praksa kojom se regulira rast stanovništva, pa je samim time u Kini 1990. godine počinjeno legalno preko 6 milijuna pobačaja. U Kini se može abortirati i do devetog mjeseca trudnoće ako obitelj krši mjeru broja djece koje smije imati. Od Kine ne odstupa daleko ni Japan sa 2,2 milijuna pobačaja godišnje.³⁴

Zagovaratelji *Pro Choice* skupine smatraju da Latinska Amerika itekako zaostaje za Europom i SAD-om kada je riječ o pobačaju. Unatoč za njih obeshrabrujućim zakonima, nastavljaju se boriti za pravo odlučivanja o svom tijelu.

Monica Arango Olaya, regionalna direktorica Centra za reproduktivna prava za Latinsku Ameriku i Karibe, ističe:“ Unatoč tome što su se latinoameričke zemlje borile s

³³ Usp. http://www.zenska-mreza.hr/zenska_mreza_u_medijima/hrvatice_podrzale_poljakinje.html (stranica konzultirana 10.03.2017)

³⁴ Usp. T. MATULIĆ, *Drama savjesti*, FTDI, Zagreb, 1997., str. 26-31.

diktatorima i građanskim ratovima, postojale su i revolucije. Takve bi ideje trebale biti udružene s pravom na pobačaj. Iako su postojali snažni feministički pokreti u brojnim državama, reproduktivna prava još uvijek nisu prevedena u državne zakone. Teško je odrediti točan razlog zašto se žene u Latinskoj Americi još uvijek bore za osnovno ljudsko pravo da imaju kontrolu nad svojim tijelom, ali neizbrisiv utjecaj katoličkog utjecaja spojenog s burnom političkom poviješću očito je bio opasna kombinacija za žene“ .³⁵

Do 2002. godine u Bjelorusiji je broj izvršenih abortusa premašivao broj rođene djece. Prema podacima Nacionalnog statističkog ureda 2016. godine u Bjelorusiji je izvedeno 27 467 abortusa. Najgora je situacija na istoku zemlje. Svake godine se oko 92% abortusa izvodi do 12. tjedna trudnoće. U Bjelorusiji žene mogu besplatno abortirati dijete do 12. tjedna trudnoće bez nekog posebnog razloga. 2014. godine Bjelorusija je usvojila amandman na Zakon o zdravstvu po kojemu liječnik, kojem savjest ne dopušta ubijanje nerođene djece ima pravo odbiti izvršavanje abortusa.³⁶

2017. godine u Poljskoj je formirana tkz. *Velika koalicija za jednakost i izbor* koja se sastoji od sedamdeset organizacija i neformalnih skupina, feminističkog karaktera. Feministkinje prijete da će na javnoj listi stigmatizirati liječnike koji iz vlastitih uvjerenja ili vjere odbijaju ubijati nerođenu djecu. Cijela priča zapravo podsjeća na listu Židova za vrijeme Trećeg Reicha. I tu i tamo je cilj ubojstvo čije je spominjanje danas prisutno u javnom prostoru, s tim da se feministkinje navodno bore protiv nacionaizma.³⁷

U Velikoj Britaniji vlada tkz. *Britanski progres*.³⁸ Na godišnjem skupu Britanskog medicinskog društva, oko 500 liječnika je glasovalo a 2/3 građana podržalo dekriminalizaciju kasnih abortusa. Mediji su to nazvali dekriminalizacijom abortusa ne osvrćući se na posljedice. Prema prijašnjim anketama Britanci žele restriktivnije zakone o abortusu, uključujući i zabranu abortusa nakon 20. tjedna, ali to progresivnim liječnicima očito ništa nije značilo. Abortivna industrija radi upravo u tom pravcu: nema kompromisa, nema

³⁵ Usp. <http://rhrealitycheck.org/article/2013/07/17/the-politics-of-abortion-in-latin-america/> (stranica konzultirana 10.12.2016)

³⁶ Usp. <https://www.prolife.hr/europa/u-bjelorusiji-svaka-peta-trudnoca-završava-abortusom/> (stranica konzultirana 11.05.2016)

³⁷ Usp. <https://www.prolife.hr/europa/britanski-abortus-do-rodjenja/> (stranica konzultirana 10.04.2017)

³⁸ <https://www.prolife.hr/europa/britanski-abortus-do-rodjenja/> (stranica konzultirana 16.02.2017)

mirovanja. kao i u mnogim zemljama, militantni i dobro plaćeni progresivci su progurani u premrežene institucije i lobističke grupe gdje oponašaju glas većine, razuma i napretka, pri tom vrijeđajući sve ostale. Liječnici su primili na proučavanje dokument na 52. stranice raznih autora na temu kasnih abortusa. Dokument je trebao biti neutralan. Danas je u Ujedinjenom Kraljevstvu abortus nakon 24. tjedna zabranjen, uz iznimku djece s dijagnostičnim poteškoćama, pa čak i ako su te poteškoće izlječive. Ako Britansko medicinsko društvo prihvati promjenu politike, započet će s lobiranjem u vladi kako bi se izmjenio zakon, tako da svako dijete može postati žrtva kasnog abortusa što je iznimno brutalan postupak. U tom procesu je itekako ugroženo zdravlje žene ali to progresivcima očito ne smeta.

Pobačaj je u Republici Hrvatskoj legaliziran zakonom o planiranju obitelji iz 1978. godine, baštinjenom iz SFRJ, *Zakonom o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece* koji je u suprotnosti s Ustavom Republike Hrvatske.³⁹ Može li se na temelju sadašnjeg članka 21. Ustava RH, koji glasi: 'Svako ljudsko biće ima pravo na život'⁴⁰, smatrati da je čovjek prije rođenja potpuno zaštićen?'⁴¹ Odgovor je negativan jer se, primjerice, ni Ustavni ni Vrhovni sud RH do danas nisu oglasili glede ustavnosti zakona o pobačaju koji je još na snazi od 1978. godine u RH.⁴² Ako citirani članak 21. Ustava RH doista štiti pravo svakog čovjeka na život, a nerođena djeca također spadaju u vrstu čovjek, onda je postojeći zakon o pobačaju iz 1978. godine protuustavan.⁴³

K tome, postojeći zakon o pobačaju nije plod legalne i legitimne demokratske zakonodavne procedure, nego je donesen snagom logike nedemokratske jednopartijske odluke. Prema tome, taj zakon o pobačaju nije samo etički, nego politički i ideološki upitan.⁴⁴ „Stoga, u najkraćem mogućem vremenu, treba dokinuti iz komunizma naslijeđeni *Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodu odlučivanja o rađanju djece*, kojim je 1978. legaliziran pobačaj, i zakonski podržati u Hrvatskom državnom saboru već

³⁹ S. VULETIĆ, Ne/odgovornost za začeti život u liberalnim i proabortivnim sub/kulturalnim društvenim okolnostima. Rezultati znanstveno-istraživačkog projekta „Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života“, u: *Obnovljeni život - časopis za filozofiju i religijske znanosti* 66 (2011.) 2., str. 157.

⁴⁰ REPUBLIKA HRVATSKA, Ustav Republike Hrvatske, u: *Narodne Novine* 28 (2001.), čl. 21.

⁴¹ Neosporno je da ova ustavna odredba garantira pravo na život, ali je i dalje nejasno kako i u kojoj mjeri će zakon štiti nerođenog čovjeka.

⁴² SABOR SR HRVATSKE, Ukaz o proglašenju Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece, u: *Narodne Novine* 18 (1978.), čl. 15.

⁴³ Usp. S. VULETIĆ, Ne/odgovornost za začeti život..., str. 157.

⁴⁴ Usp. S. NOSIĆ, Pobačaj – nijekanje prava na život, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1998.) 4., str. 433.

prihvaćeno načelo o moralnoj, zakonodavnoj i zdravstvenoj zaštiti ljudskog života od začeca do naravne smrti. To je kategorički imperativ našeg održanja, naše savjesti i svekolikog napretka“.⁴⁵

U Bosni i Hercegovini je abortus dopušten na zahtjev do 10. tjedna trudnoće, a između 10. i 20. tjedna u slučaju silovanja. Ono što najviše šokira u toj zemlji je visoka stopa abortusa kod maloljetnica (između 13 i 14. godina). Zbog manjkave zakonske regulative, abortusi u BiH predstavljaju veliku svu zonu zbog čega ne postoje precizni ukupni podaci o broju godišnje izvršenih abortusa u toj zemlji.⁴⁶

Situacija je zabrinjavajuća i u mnogim drugim zemljama, koje mi ovdje ne možemo sve analizirati, ali više manje, prikazi su vrlo slični i u koristi Pro Choica inicijativa.

2.4. Pro Choice u Hrvatskoj

Kontekst društveno političkih promjena u Hrvatskoj od početka 1990. godine omogućio je otvoreniju društvenu i znanstvenu problematizaciju pobačaja, njegove zakonske regulative te stavova građana. Zagovornici *Pro Choice* pokreta smatraju da je Crkva 1992. godine pokušala u javnosti nametnuti zabranu pobačaja i kontrole rađanja. 1995. godine Ministarstvo zdravstva predložilo je *Nacrt prijedloga zakona o prekidu trudnoće*⁴⁷ koji nije stigao do saborske procedure a idući pokušaj je bio pokušaj HSp-a 1997. godine.

U tom razdoblju su B.a.b.e.⁴⁸ svojim aktivnostima u koaliciji s drugim akterima civilnog društva sprječavale pokušaje zabrane pobačaja zakonom. To je sve dovelo do određenih promjena, a najvažnija je ona da su troškovi preneseni na osobe (najčešće žene) koje zatraže pobačaj.

Nevladine udruge kao što su B.a.b.e., Monitorine, Autonomna ženska kuća, Ženska mreža ili Iskorak, naglašavaju utjecaj Crkve na pitanja koja se tiču ženskih prava te ističu

⁴⁵ A. VUKASOVIĆ, Nerodena djeca – žrtve, a imaju pravo na život, u: *Obnovljeni život* 54 (1999.) 3., str. 367.

⁴⁶ Usp. <https://www.prolife.hr/europa/alarmanтно-masovni-abortusi-maloljetnica-u-bosni-i-hercegovini/> (stranica konzultirana 10.12.2016.)

⁴⁷ Članak 97., stavak 1 Kaznenog zakona, *Narodne novine* 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., Odluka Ustavnog suda broj: U-I-2566/2003, U-I-2892/2003, NN, 190/03 NN 105/04.

⁴⁸ Budi aktivna, budi emancipirana- strateška je, lobistička, feministička grupa za aktivaciju i implementaciju ženskih ljudskih prava, osnovana 1. travnja 1994. godine

kršenje ženskih reproduktivnih prava, kao i šikaniranje žena u ustanovama koje su dužne obaviti pobačaj. Smatraju da se zbog toga povećao broj skupo naplaćivanih ilegalnih pobačaja.

B.a.b.e. su organizacija osnovana 1994. godine sa svrhom promicanja i zaštite ženskih ljudskih prava koja se danas usredotočila na promicanje rodne ravnopravnosti i osiguravanje jednakih mogućnosti za sve rodove u svim sferama društvenog života. Organizacija ima osigurano stabilno financiranje programa i hladnog pogona te 10-ak zaposlenih stručnjakinja. Neki od njihovih programa su:

- ✚ *Rodna ravnopravnost*
- ✚ *Prevenција i suzbijanje svih oblika rodno uvjetovanog nasilja*
- ✚ *Pružanje egzistencijalne zaštite i psihosocijalne podrške ženama žrtvama nasilja i njihovoj djeci u Vukovarsko-srijemskoj županiji*
- ✚ *Zagovaranje i praćenje zakonodavnih procedura, javnih politika i provedbenih mjera.*⁴⁹

U Hrvatskoj javnosti je poznato žestoko kritiziranje udruge *B.a.b.e.* na Katoličku Crkvu ali i svih vjernika te onih koji se zalažu za život. Smatraju da je prejak utjecaj Katoličke Crkve na državna tijela, a svaka svjetovna država mora imati *zakonsko pravo* na prekid trudnoće. Smatraju da će u suprotnom te žene to zakonsko pravo iskoristiti u susjednim državama.

Ženska mreža Hrvatske okuplja organizacije, grupe i inicijative koje su prepoznale da su žene diskriminirane te ekonomski, politički i statusno marginalizirane.

Članice Ženske mreže su :

Autonomna ženska kuća Zagreb⁵⁰, Buže-Buje, Centar za mentalno zdravlje i ljudska prava, Zagreb, Centar za žene žrtve rata-Zagreb⁵¹, Centar za ženske studije –Zagreb⁵², CGI Poreč, Delfin –Pakrac, Domine Split udruga za razvoj civilnog društva i promicanje ženskih

⁴⁹ Usp. <http://www.babe.hr/> (stranica konzultirana 11.04.2017.)

⁵⁰ <http://www.azkz.net/> (stranica konzultirana 11.04.2017)

⁵¹ <http://www.czzzr.hr/> (stranica konzultirana 5.02.2017.)

⁵² <https://zenstud.hr/> (stranica konzultirana 11.06.2017.)

prava⁵³, Deša Dubrovnik, Građanska organizacija razvoja Dalj⁵⁴, Građanska udruga protiv nasilja –Sisak⁵⁵, Centar za žene- Adela-Sisak⁵⁶, Kuća Seka-Brač, KŽP Pakrac, Lezbijska organizacija LORI Rijeka⁵⁷, Lezbijska grupa Kontra⁵⁸, Mirovna grupa Oaza-Beli Manastir⁵⁹, S.O.S. Poziv u pomoć- Virovitica⁶⁰, SDF ženska inicijativa Zagreb⁶¹, Tara-Ličko Petrovo selo, Udruženje žena Dalj⁶², Ženska grupa Donji Lapac⁶³, Udruga žena Vukovar, Udruženje – Baranja, Bolja budućnost zagreb, UŽUR Zagreb, Ženska grupa Brod-Slavonski Brod⁶⁴, Ženska grupa Krnjak-Karlovac⁶⁵, Ženska grupa Lošinj, Ženska grupa Split⁶⁶, Ženska grupa Vojnić⁶⁷, Ženska inicijativa Šibenik⁶⁸, Ženska pomoć sada-SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja sa Prihvatnim centrom Zagreb⁶⁹, Ženska soba- centar za seksualna prava –Zagreb⁷⁰, Ženska udruga Izvor⁷¹, Ženska sekcija SSSH- Zagreb⁷² i još mnoge druge.

⁵³ <http://www.zenska-mreza.hr/domine.htm> (stranica konzultirana 11.04.2017.)

⁵⁴ http://www.mzss.hr/layout/set/print/linkovi/udruga/gord_gradanska_organizacija_razvoja_dalj (stranica konzultirana 11.04.2017.)

⁵⁵ http://sisakportal.hr/u-sisku-obiljezen-nacionalni-dan-borbe-protiv-nasilja-nad-zenama/?cbg_tz=-120 (stranica konzultirana 11.04.2017.)

⁵⁶ <http://www.centar-adela.org/> (stranica konzultirana 12.04.2017.)

⁵⁷ <http://www.lori.hr/> (stranica konzultirana 12.04.2017.)

⁵⁸ <http://www.kontra.hr/> (stranica konzultirana 13.04.2017.)

⁵⁹ <https://oaza-bm.hr/> (stranica konzultirana 14.04.2017.)

⁶⁰ <http://sosvt.hr/> (stranica konzultirana 14.04.2017.)

⁶¹ <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=3285> (stranica konzultirana 14.04.2017.)

⁶² <http://croatiato.com/Udruga-Zena-Dalj> (stranica konzultirana 14.04.2017.)

⁶³ <http://www.zgdl.hr/> (stranica konzultirana 14.04.2017.)

⁶⁴ <http://www.udruga-brod.hr/> (stranica konzultirana 16.04.2017.)

⁶⁵ <http://www.grupakorak.hr/hrvatska-volontira-22-27-5-2017-kreativna-radionica-zgk-korak-za-zene-i-djecu-zrtve-obiteljskog-nasilja/> (stranica konzultirana 16.04.2017.)

⁶⁶ <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/u-splitu-osnovana-zenska-socijalna-zadruga-20110628> (stranica konzultirana 16.04.2017.)

⁶⁷ <https://www.vojnic.hr/sadrzaj.php?gs=16&p=40> (stranica konzultirana 18.04.2017.)

⁶⁸ <http://www.sibensko-kninska.hns.hr/index.php/sample-sites-2/zenska-inicijativa> (stranica konzultirana 18.04.2017.)

⁶⁹ <http://zenskapomocsada.hr/> (stranica konzultirana 18.04.2017.)

⁷⁰ <http://zenskasoba.hr/> (stranica konzultirana 18.04.2017.)

⁷¹ <http://www.zenska-udruga-izvor.hr/> (stranica konzultirana 18.04.2017.)

Članice Ženske mreže se nikako ne mire s *patrijarhalnim sustavom* te se suprotstavljaju svim oblicima diskriminacije. Smatraju da socijalna politika u Hrvatskoj ne daje kvalitetne odgovore na aktualnu krizu prava na izbor i uvažavanje autonomije i slobode u reproduktivnim pravima u našoj zemlji. Često su u svojim javnim nastupima prilično neprijateljski nastrojene prema *Pro Life* udrugama.

⁷² <http://sssh.hr/hr/static/sssh/zenska-sekcija-sssh-6> (stranica konzultirana 18.04.2017.)

3. MORALNA SUKOBLJAVANJA PRO LIFE I PRO CHOICE POKRETA

Suprotstavljeni pokreti *Za život* i *Za izbor* izabrali su vlastite nazive snažne metafore: *izbor* (jedan od ključnih pojmova američke demokracije i civilnog života) i *život*.

Medicinski leksikon definira pobačaj kao „izgon ili odstranjenje ploda i posteljice iz maternice.“⁷³ *Abortus artificialis (abruptio graviditatis, lat. Aborior / umrijeti prije rođenja / pobačaj)* je spontani ili izazvani prekid trudnoće odstranjenjem ili izbačajem embrija ili fetusa iz maternice prije sposobnosti ljudskog ploda za život“.⁷⁴

„Riječ abortus, često se u javnosti izbjegava, te se uvode novi nazivi: čišćenje, odstranjivanje, kraniotomija, fetocid, embriotomija...“⁷⁵ U slučaju pobačaja možemo uočiti određenu dvosmislenu terminologiju kao npr. prekid trudnoće, koja joj nastoji skratiti pravu narav i ublažiti njegovo značenje.⁷⁶ No, bez obzira na to kako ga promatrali i govorili o njemu, on je uvijek prekid života nerođenog čovjeka.⁷⁷ Pobačaj je ubojstvo nerođenog djeteta! S biološkog stajališta nijekanje je i nasilni prekid života, s opće ljudskog moralnog motrišta nehuman je i nemoralan, s religijskoga – grešan i protukršćanski, s pravnoga – zločin i kazneno djelo.⁷⁸

“Nep priznavanje prava na život, zato što vodi do ubijanja osoba, zbog čije službe društvo ima razlog postojanja, očito i nepopravljivo proturječi mogućnost da ostvari opće dobro. Iz tog proizlazi da, kad jedan zakon odobri pobačaj i eutanaziju, prestaje zbog toga biti istinski građanski zakon, moralno obvezatan.”⁷⁹

Prvi sukobi vodstva dvaju pokreta dogodili su se na području jezika. *Joseph Scheidler*, vođa militantne udruge *Pro-Life Action League*, u knjizi: „*Zatvorenik: 99 načina*

⁷³ „Pobačaj“, u: I. Padovan (ur.), *Medicinski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002., str. 689.

⁷⁴ S. VULETIĆ, Pobačajno rješenje neželjene trudnoće, u: P. Aračić – I. Džinić – B. Hlavaček (ur.), *Kršćanski identitet i obitelj*, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2011., str. 220.

⁷⁵ *Isto*.

⁷⁶ Usp. EV, br. 58.

⁷⁷ Usp. S. NOSIĆ, Pobačaj – nijekanje prava na život, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1998.) 4., str. 433.

⁷⁸ Usp. A. VUKASOVIĆ, Nerođena djeca – žrtve, a imaju pravo na život, u: *Obnovljeni život* 54 (1999.) 3, str. 367.-372.

⁷⁹ EV, br. 72.-73.

zaustavljanja pobačaja“ naznačio je važnost nad jezikom pobačaja. Tako je potvrđena činjenica da u političkim pokretima jezik postaje izrazito politiziran. Izbor riječi znači izbor političke strane. U toj knjizi antipobačajne filozofije precizira se: “Kad nastupaš pred novinarima rijetko koristi riječ fetus“. Koristi riječi: “*beba*“ ili “*nerođeno dijete*“. Ne treba podleći njihovoj riječniku.⁸⁰

Autonomija volje žene koja smatra da ima pravo na pobačaj ne može se suprotstaviti pravu djeteta da se rodi jer je riječ o raznim pravima a pravo nerođenog djeteta na život ne može se usporediti s pravom na život njegove majke. Kada govorimo o pobačaju prisutna su različita stajališta koja se žarko zastupaju. Jedni smatraju da pobačaj treba zakonom regulirati, a po drugima zakonska regulativa nije potrebna nego odluka pripada isključivo ženi. Problematika pobačaja vezana je uz medicinski zahvat koji se različito naziva: inducirani, artificijelni, namjeravani ili pobačaj na zahtjev, kojim se žena oslobađa (uglavnom) neželjenog roda.⁸¹

Abortus ili pobačaj, kako god da ga nazovemo on je spontani ili izazvani prekid trudnoće odstranjenjem embrija iz maternice. Danas se inzistira na novijim nazivima kao što su: odstranjivanje, čišćenje, embriotomija.. kako bi se umanjila moralna odgovornost i grižnja savjesti zbog samog zlog čina koje pobačaj podrazumijeva.

Stavovi građana Republike Hrvatske o pobačaju sadržavaju u sebi mnoštvo kontradiktornosti koje to ne bi bile ili bi ih bilo u manjem postotku da se ne radi, s jedne strane, o neupućenosti, ili čak o nepoučenosti o stvarnoj naravi problema pobačaja, te s druge strane, o efektu gluhih telefona između načelnih-službenih moralnih stavova i konkretne prakse ljudi, vjernika na ovaj ili onaj način upletenih u pobačajnu aferu. Na tvrdnju, *treba li pobačaj, u smislu nužnog zla, ostati kao mogućnost odabira ženama?*, odgovara da se s tim potpuno slaže 37,6% a da se slaže 26,8% ispitanika. Jedno i drugo pretvoreno u uobičajeno tumačenje pod vidom pretežno se slaže daje rezultat od 64,4% ispitanika koji se slažu da pobačaj treba ostati kao mogućnost izbora žene. No, na tvrdnju *prekida li se pobačajem već*

⁸⁰ Usp. D. RITTOSSA, Prijepor o pobačaju (ne)mogućnost dijaloga pokreta Za izbor i za život, u: *Revija za sociologiju* 28 (1997.) 1-2., str. 975.

⁸¹ A. DRAŽANČIĆ i suradnici, *Porodiljstvo*, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 215.

začeti život? odgovara da se s tim potpuno slaže 54,7% a da se slaže 25,9% što opet daje rezultat pretežnog slaganja od 80,6% ispitanika.⁸²

S obzirom na ove činjenice možemo postaviti pitanje kako to da Hrvati kršćani ostavljaju mogućnost da se pobačaj izvrši?

Crkva štiti život od samih njegovih početaka, osuđuje pobačaj kao veliko zlo. Crkva se na području bračnog morala ne smatra stvarateljicom ni prosuditeljicom toga propisa, nego vodeći brigu o dostojanstvu ljudske osobe tumači ćudoredni propis i nudi ga ljudima dobre volje a da pri tom ne skriva njihove zahtjeve korjenitosti i savršenstva.⁸³

Papa u enciklici *Euanglium vitae*, ističe kako stvari treba zvati njihovim pravim imenom i ne tražiti olakšanja savjesti u samom nazivu abortusa. Baš u slučaju pobačaja bilježi se širenje određene dvosmislene terminologije, kao što je *prekid trudnoće*, koja nastoji sakriti pravu narav i ublažiti je u javnom mnijenju. Možda je sam taj jezični fenomen znak uznemirenosti savjesti, ali nijedna riječ ne može učiniti da bi se promijenilo stanje stvari. Hotimični pobačaj, kako god se izvrši, namjerno je i izravno ubojstvo ljudskog bića u početnoj fazi njegova postojanja, tj. između začeca i rođenja.⁸⁴

Stvarnost pobačaja nije jednostavna, ona uvijek zadire u različite sfere i dimenzije ljudskog života, od osobnog, privatnog i bračnog života, preko vjerskog pa do najšireg društvenog života. Upravo zbog toga mnogo je ljudskih mišljenja pa i neskrivenih tenzija uključeno u raspravu o ovom gorućem pitanju. Unatoč tome što se u zadnje vrijeme sve više govori o problematici abortusa; usprkos brojnim i dugotrajnim raspravama, polemika za i protiv pobačaja ne jenjava. Dapače, po mišljenju mnogih znalaca, dosegla je sam vrhunac. U svim područjima društvenog života, od prava, politike, sociologije, do filozofskih i teoloških rasprava, intenzivno se iznose različiti argumenti u prilog oba stava, ali rat i dalje traje i niti mu se ne nazire kraj.

⁸² Usp. S. BALOBAN – G. ČRPIĆ, *Pobačaj i mentalitet u društvu*, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1998.) 4., str. 644-648.

⁸³ SVETA STOLICA, *Povelja o pravima obitelji, Predložena od sv. Stolice svim osobama, ustanovama i predstavnicima vlasti nadležnima za poslanje obitelji u suvremenom svijetu*, (22. listopada 1983.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984., str. 9.

⁸⁴ Usp. EV, br. 58.

Naše vrijeme itekako cijeni *unitivan karakter* spolnog čina, ali ima malo razumijevanja za onaj drugi, *prokreativan*, nerazdvojan aspekt koji je združen s onim sjedinjujućim. Moderni trendovi tretiraju djecu kao neželjene poteškoće, a ne kao Božje darove; tretiraju plodnost kao stanje koje moramo anulirati i spriječavati u strahu od trudnoće i kao nešto što nam prijeti; prokreacija se predstavlja neprijateljem kojeg treba izbjegavati u seksualnoj egzibiciji. Nije odgovorno manipulirati bračnim činom u njegovoj potpunoj i osobnoj objektivnosti tako da izražava samo afektivnu dimenziju, ali ne i prokreativnu ili obratno. Bračni čin podrazumijeva dvije dimenzije koje su u svojoj biti međusobno ovisne, a nisu tek uzgredno povezane.⁸⁵

To potvrđuje i nauk *Pavla VI*: “Tu je povezanost Bog ustanovio i čovjek je ne smije samovoljno raskinut. Manipulirati znači u tom smislu podijeliti i rastaviti u pojedinačnom činu aspekt ljubavi od aspekta života, znači svesti taj čin ljubavi, koji je osoban i ne uvidjeti istinu jedne stvarnosti i jedne norme koja je upisana u samu prirodu čovjeka.⁸⁶ Bog Gospodar života, povjerio je ljudima uzvišenu zadaću da održavaju život, i tu dužnost moraju vršiti na način dostojan čovjeka. Zato treba već od začeca najbrižnije štititi život; a pobačaj i čedomorstvo su užasni zločini.⁸⁷ Stvaranje tj. začecje, trudnoća i porod na neki način su mistični kulturni kovčezici koji trajno u sebi nose neslućene metafizičke, religijske, moralne, medicinske, pravne i kulturne dvojbe o pravima i obavezama, dobru i zlu, poželjnom i nepoželjnom. Prije svega stvaranje je opterećeno snažnim strastima i osjećajima, što suzuje prostor za racionalnu raspravu ili kulturni konzenzus.⁸⁸

Ovdje se dakle sukobljavaju dva temeljna stava: *prava na život* i *prava na izbor*.

3.1. Pravo na pobačaj

Pobačaj je ozbiljno moralno-etičko pitanje koje je stalno aktualno. U Hrvatskoj je to pitanje prisutno u javnosti od 1991. godine i to uglavnom u povezanosti sa promjenom zakona iz 1978. godine. 1995. godine izlazi u javnost „*Nacrt prijedloga zakona o prekidu trudnoće*“

⁸⁵ S. VULETIĆ, Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom “odgovornog roditeljstva”, u: *Nova prisutnost* 8 (2010.) 3., str. 380.

⁸⁶ V. VALJAN, *Bioetika*, Svjetlo riječi, Sarajevo-Zagreb, 2004., str. 107-171.

⁸⁷ GS, br. 51.

⁸⁸ G. CERJAN-LETICA, Prijepor o pobačaju: ne/mogućnost dijaloga pokreta Za izbor i Za život, u: *Revija za sociologiju* 28 (1997.) 1-2., str. 1.

koji je izradila posebna komisija Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske. Dr. Marijan Valković objavljuje svoje odvojeno mišljenje u kojem iznosi kritičke opaske na Nacrt prijedloga tog zakona. Taj „*Nacrt prijedloga zakona o prekidu trudnoće*“⁸⁹ iz 1995. godine nije bio stavljen u saborsku proceduru, te je do danas upitno njegovo stanje.⁹⁰

Kada govorimo o pobačaju svjesni smo da je to složeno pitanje koje zadire u mnoga područja ljudske stvarnosti. Isto tako bitno je uzeti u obzir mentalitet ljudi ovisno o kojem području govorimo. Kada je riječ o Hrvatskoj većina građana pobačaj kvalificira negativno. Abortus ili pobačaj se nastoji opravdati različitim razlozima a to su uglavnom različite teške okolnosti života u kojima se osoba nalazi. Pobačaj se nikad ne smije odobravati, ali najprije treba ukloniti njegove uzroke. Sve to iziskuje političku akciju, a posebno područje bit će ono koje se odnosi na zakone. Nerođena djeca moraju biti moralno, pravno i zdravstveno zaštićena. Dužnost je države štititi pravo svih i braniti slabije. Društvo ne može dozvoliti samodestruktivne zakone. To naglašava i Međunarodni komitet za zaštitu nerođene djece, koji je prihvatio Povelju o pravima nerođene djece. U njoj su formulirana prava nerođenih, temeljnom izjavom: „*Nerođeno dijete ima pravo na život*“.⁹¹ S obzirom na vrijeme kada je konvencija donešena može se zaključiti da joj je namjena bila urediti pravo na život osobe. Ona se odnosi na sve ljude bez obzira na spol, rasu ili dob.

Pobačaj je složena i pogubna realnost koja nas danas okružuje. Pravo na pobačaj uređeno je *Zakonom o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece*.⁹² Postupak ocjene njegove ustavnosti počeo je podnošenjem prijedloga od strane nekoliko predlagatelja još 90-ih godina. Riječ je o zastarjelom zakonu ponajprije zbog ljudskih prava koja su se od njegova donošenja duboko promijenila i dovela do pravne i socijalne osjetljivosti. Problem primjene zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece je dvojak tj. njegova ustavnost je dvojbena, a dihotomija prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece prava nerođenog djeteta na život

⁸⁹ Članak 97., stavak 1 Kaznenog zakona, *Narodne novine* 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., Odluka Ustavnog suda broj: U-I-2566/2003, U-I-2892/2003, NN, 190/03 NN 105/04.

⁹⁰ Usp. S. BALOBAN - G. ČRPIĆ, Pobačaj i mentalitet u društvu, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1999.) 4., str. 642.

⁹¹ Usp. V. POZAIĆ, *Život prije rođenja*, FTIDI, Zagreb, 1990., str. 244-269.

⁹² Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece, u: *Narodne novine* 18/78 i 88/09.

razriješana je u korist majčina prava. Riječ je o iznimno osjetljivom pitanju koje ima gotovo jednak broj pobornika i s jedne i s druge strane.⁹³

Nijedan međunarodni dokument ne isključuje pravo nerođenog djeteta da se rodi, međutim države se bore s pravima različitih sudionika čiji su ciljevi vezani uz pobačaj. Pobačaj kao nepoželjan fenomen ima medicinske i zdravstvene aspekte. Pravno uređenje tog postupka iziskuje poštivanje međunarodnih dokumenata koje se odnose na pravo na život.

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije prema ženama (*Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women – CEDAW*) u čl. 16. navodi „Jednaka prava žene i muškarca na slobodno i odgovorno odlučivanje o broju i razmaku između svoje djece, te pristup informacijama, obrazovanju i sredstvima koja im omogućuju korištenje ovim pravima“.⁹⁴

S obzirom na vrste pobačaja, navodimo:

Spontani pobačaj- označava prekid trudnoće uzrokovan naravnim posljedicama prije navršenog 28. tjedna gestacije ploda, čija tjelesna težina iznosi manje od 1000 grama, te kao takav nije sposoban preživjeti. spontani pobačaji mogu biti uzrokovani: kromosomski, endokrinski, infektivnim bolestima, imunološki, psihološki..

Namjerni pobačaj tj. izravno izazvani pobačaj– uzrokovan slobodnim i namjernim ljudskim zahvatom, ostvaren različitim kirurškim i farmakološkim tehnikama s intencijom odstranjivanja nerođenog fetusa. Oni se u svojim namjeravamao danas mogu voditi različitim farmakološkim i kirurškim tehnikama. Različita abortivna sredstva mogu biti⁹⁵:

Kada je riječ o pobačaju treba razlikovati dva termina: *pobačaj* (ubojstvo fetusa do 24. tjedna intrauterinog razvoja ploda) i *čedomorstvo* (izravno ubijanje fetusa nakon 7. mjeseca trudnoće).

⁹³ Usp. D. HRABAR, Pravo na pobačaj- pravne i nepravne dvojbe, u: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 65 (2015.) 6., str. 820.

⁹⁴ *Narodne novine* 12/1993.

⁹⁵ Usp. S. VULETIĆ, Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom »odgovornog roditeljstva«, u: *Nova prisutnost* 8 (2010.) 3., str. 371 – 392.

1. *Farmakološko – kemijski abortivi* djeluju abortivno do 30. dana od začeća. Postoje intercerptivi i kontragestativi. U ovu grupaciju spadaju ona sredstva koja djeluju kad je do oplodnje već došlo, tj. dok se embrij ne uspije implantirati u maternicu. Ovdje su najpoznatija intercerptivna sredstva poput tzv. „pilula za dan poslije“ koja spada u hitnu kontracepciju, a uzima se u roku 72-120 sati nakon nezaštićenog odnosa pa je stoga ne samo intercerptivna već i abortivna metoda. Osim pilule postoji još i unutaruterični uložak i spirala koji sprječavaju začeće, a ako je do začeća ipak došlo onda djeluju kao abortivna sredstva. Kod kontragestativa mislimo na sredstva koja imaju izravan utjecaj na već oplođenu jajnu stanicu. Kontragestativi su sredstva protiv trudnoće, a djeluju tako što eliminiraju embrij. U ovu skupinu kontracepcijskih sredstava ubrajamo: smrtna pilula ili tzv. *ljudski pesticid* i intramuskularne injekcije.

2. *Mehaničko – tehnički abortivni zahvat* se primjenjuje od 30. dana od začeća. Postoje različiti načini mehaničko – tehničkih zahvata. Neki od njih su vakuumska aspiracija, dilatacija, evakuacija, kiretaža, hysterotomija (pobačaj carskim rezom) te hiperstonične otopine i injekcije koje dovode do poroda mrtvog fetusa.

Svaki abortus je povreda ljudskog života, međutim mnogi ljudi navode različita opravdanja u kojima bi on mogao biti dopušten:

- *socijalne indikacije* – kod socijalnih indikacija uzima se u obzir socijalno stanje osoba koje su učinile abortus kao opravdanje ili razlog čina, pritom se misli na siromaštvo, teško obiteljsko stanje, mali stan itd.
- *etičke indikacije* – o etičkim indikacijama govorimo kada osoba koja je začela učini abortus u teškim situacijama u kojima se našla prilikom začeća, a začeće je došlo prilikom silovanja, incesta, rana maloljetnička dob itd. Međutim, premda su ti čini monstruozni, na već postojeću tešku situaciju osoba se našla pred još većim teretom savjesti učinivši zlo te se mora suočiti s osjećajem krivnje zbog ubijenog djeteta.
- *Eugeničke indikacije* – o eugeničkim indikacijama govori se kad se kod ljudskog zametka pretpostavljaju teška tjelesna oštećenja i kromosomske aberacije. Abortusom se tada sprječava da se rodi dijete koje u sebi ima već urođenu nakaznost ili genetsku anomaliju.

- *Medicinske indikacije* – u ovom slučaju radi se o tome da je ugrožen život djeteta ili majke. Dužnost liječnika je pokušati spasiti oba života, međutim često se događa da se abortus čini radi spašavanja života majke, a smrt fetusa je neželjeni učinak.

Aabortus se najčešće nastoji opravdati raznim indikacijama koje potiču na pobačaj. time inducirani pobačaji s obzirom na motivaciju mogu biti:

1. *terapeutski*- kada nastavak trudnoće ozbiljno ugrožava zdravlje i život žene a kvaliteta začetog ploda nije dostatna za daljnje samostalno razvijanje. legitimnost zahvata kojim se uzrokuje smrt fetusa temelji se na načelu tzv. dvostrukog učinka, prema kojem je dozvoljeno izvršiti neki liječnički zahvat koji je u sebi dobar ili neutralan, a koji indirektno izaziva smrt embrija, ne kao direktno voljan, već pripušten čin.

2. *eugenički*- takozvana eugenička indikacija obuhvaća primjere u kojima se želi spriječiti da se rodi bolesno dijete ili dijete s nekim nasljednim nedostatkom, utvrđenim ili predmnijevanim tehnikama prenatalne dijagnostike.

3. *humanitarni*- izazvani pobačaj kada je trudnoća posljedica nasinog čina(silovanja, obljube nad nemoćnom ili maloljetnom osobom, incesta itd.)

4. *psihosocijalni*- izazvani pobačaj kada trudnoća nije željena iz raznih psihosocijalnih razloga (npr. loše materijalno stanje, veći broj djece, izvanbračna/maloljetnička trudnoća).⁹⁶

Problematika pobačaja zadire u sve pore ljudskog života, bez iznimke. Često žene nisu upućene o pravom značenju pobačaja. Ta neupućenost može biti iz dva razloga:

1. Prava neupućenost i neupućenost pojedinih žena koje ga onda, kad se odluče na pobačaj, ne doživljavaju kao nešto zlo i nemoralno. Ne zato što ne znaju da što je moralno ili što je grijeh, nego već iz razloga što plod u svojoj utrobi smatraju klupkom stanica ili nečim što se razvija, ali se nikako još ne može nazvati djetetom kako ga one zamišljaju. U tom smislu neprihvatljive činjenice postaju prihvatljive. U talijanskom zakonu o pobačaju propisuje se dužnost liječnika da informira ženu. Te se informacije ne smiju prepustiti

⁹⁶ Usp. S. VULETIĆ, Ne/odgovornost za začeti život u liberalnim i proabortivnim sub/kulturalnim društvenim okolnostima. Rezultati znanstveno-istraživačkog projekta „Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života“, u: *Obnovljeni život, časopis za filozofiju i religijske znanosti* 66 (2011.) 2., str. 154.

zadnjem trenu, tj. kada je žena već pod anestezijom. Informirati ženu o pobačaju treba ne samo predvidjeti u mogućem zakonu o pobačaju na izričit, jasan i pravovremen način, nego mnogo ranije kroz različite ustanove edukacije i obrazovanja u čemu bi zdravstveno osoblje trebalo odigrati ključnu ulogu.

2. Moment neupućenosti je potpomognutost, često puta promidbeno-politikanskih, onih kojima je cilj ostvariti veća prava žene u društvu, obitelji ili negdje drugdje.⁹⁷

„Iz navedenoga je očito da problem pobačaja, koji je u naše vrijeme realan problem, ima mnogostruke uzroke i predstavlja cijelu lepezu slučajeva, od posve tragičnih i složenih do prividno humanih i krajnje neodgovornih. Osobito zabrinjava svijest da pobačaj nije teško moralno zlo, iz čega slijedi omalovažavanje pobačaja kao medicinskoga, psihološkoga, socijalnoga, moralnoga i narodnog problema“.⁹⁸

U suvremenom svijetu pa tako i u Hrvatskoj, abortus je još uvijek izričito čest oblik planiranja obitelji. Namjernih abortusa koji nemaju medicinske indikacije prema službenim podacima u Hrvatskoj godišnje počini oko 5.000 žena što je 50% od 10.000 svih evidentiranih prekida trudnoća. U Hrvatskoj se godišnje registrira oko 45 tisuća pobačaja! prema HZZO-u od 1983. godine do 2008. godine u Hrvatskoj je izvršeno najmanje 736.196 pobačaja, a najzastupljeniji su inducirani prekidi trudnoće: 42% odnosno 4 497 od ukupno 10 616 pobačaja. Sve ovo nam daje podatak da se svaki dan u Hrvatskoj namjernim pobačajem ubije oko 60 začete djece. Od 101 stare općine u Hrvatskoj 68 ih je u izumiranju, 11 na rubu izumiranja dok samo 22 općine imaju prirodni prirast stanovništva.⁹⁹ Pobačaj u svojoj najdubljoj biti je grijeh i ne postoji olakotna okolnost koja taj grijeh može umanjiti.

Govoreći o društvenom nedostatku možemo još dosta napisati jer se to može odraziti na sva područja društva od demografije, kulture do gospodarstva.

S pravne strane samo mogu reći da čovjek ima ljudsko dostojanstvo od trenutka začeca čemu svjedoče brojni pravni akti. Prema tome, embrij pripada ljudskoj vrsti (jer ne može biti različite vrste od one od koje nastaje), ima ljudsko dostojanstvo, ima organizam koji je pretpostavka postojanja i razvijanja svijesti. Prema tome embrij je čovjek!

⁹⁷ T. MATULIĆ, *Pobačaj. Drama savjesti*, FTIDI, Zagreb, 1997., str. 155.

⁹⁸ Usp. I. KEŠINA, Etičko-moralni vidici ljudskog nastajanja (II), u: *Crkva u svijetu* 31 (1996.) 3., str. 283 – 284.

⁹⁹ Usp. HRVATSKI POPULACIJSKI POKRET, *Katolički kalendar*, 1994.

Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst) u čl. 62. navodi da država štiti materinstvo, djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život. Članak 21. Ustava RH navodi da svako ljudsko biće ima pravo na život.¹⁰⁰ No, sve dok se omogućuje pobačaj, taj ustav nije ustavan.

Ljudski život je definitivno ugrožena vrednota bez obzira na postotak kršćana u Republici Hrvatskoj ali i drugdje. Čovjek često zaboravlja da nije on taj koji je Stvoritelj.

3.2. „Pravo na život u Crkvenim i bioetičkim dokumentima“

„Već od prvoga stoljeća Crkva je isticala moralnu zloću pobačaja. „Od samog početka povijesti kršćanstva zabrana pobačaja se smatrala neodvojivim dijelom pete zapovijedi Dekaloga. Nalazimo je u prvim spisima (*Didahé, 2,2*)“.¹⁰¹

Donum vitae ustraje na moralnoj osudi svakog namjernog pobačaja. Svjesni društvenog ozračja i mentaliteta u kojem živimo, odmah se nadodaje: 'Ta se nauka nije promijenila i ona je nepromjenjiva.' Upravo je to pravo na život i opstanak, osnova i preduvjet svih ostalih prava i mogućnosti, najčešće pogaženo i zaboravljeno.¹⁰²

*„Od prvog časa svoga postojanja, tj. otkad se uobličio zigota, plod ljudskog rađanja zahtijeva bezuvjetno poštovanje koje dugujemo ljudskom biću u njegovoj tjelesnoj i duhovnoj cjelokupnosti. Ljudsko biće mora se poštivati i s njime valja postupati kao s osobom od samoga njegova začeća, pa mu se stoga od toga istog časa moraju priznati prava osobe, među kojima je prije svega nepovredivo pravo svakog nevinog ljudskog bića na život“.*¹⁰³

Papa Ivan Pavao II. koristio je svaku priliku da upozori na dostojanstvo života. Obrana života bila mu je posebno na srcu. U svojoj jedanaestoj enciklici *Evangelium Vitae* (Evandjelje života) ističe da je život svet i nepovrediv: „Ova enciklika želi, u stvari, biti ponovno precizna i čvrsta potvrda vrijednosti ljudskoga života i njegove nepovredivosti, i ujedno

¹⁰⁰ Ustav Republike Hrvatske, Pročišćeni tekst, u: *Narodne Novine* 56/90, 9/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

¹⁰¹ T. JOZIĆ, *Društvena teološka etika. U svjetlu katoličke moralne antropologije*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2000., str. 133.

¹⁰² V. POZAIĆ, *Život prije rođenja*, FTIDI, Zagreb, 1990., str. 95.

¹⁰³ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Naputak poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja, Donum vitae – Dar života*, KS, Zagreb, 1997., str. 19. (dalje DV)

snažan apel upućen svima i svakome, u ime Boga: poštuj, brani, ljubi i služi životu, svakom ljudskom životu“.¹⁰⁴

Evangelium Vitae zauzima stajalište protiv onih koji pokušavaju opravdati pobačaj zastupajući mišljenje da plod začeca, barem do određenog broja dana, još ne može biti smatran osobnim ljudskim životom i tvrdi da od časa oplodnje jajašca, započinje život koji nije ni očevo ni majčino, nego novoga ljudskoga bića koje se razvija samo za sebe. Neće nikad postati ljudsko biće ako nije već od tada. Toj očevidnosti svih vremena suvremena genetika pruža dragocjene dokaze. Ona je utvrdila da je tu od prvog časa utvrđen program onoga što će biti to biće: čovjek, baš taj čovjek- jedinka sa svim poznatim značajkama koje su jasno određene. Od oplodnje započinje avantura jednog ljudskog života, od kojega svaka od velikih sposobnosti zahtijeva vrijeme da se ostvari da uzmogne djelovati.¹⁰⁵

Enciklika *Evangelium Vitae* ima četiri dijela te uvod i zaključak. Prvi dio enciklike je panoramski prikaz suvremenih prijetnji ljudskom rodu, napose djeci i nemoćnima. Drugi dio je prikaz kršćanskog poimanja vrednote ljudskog života. Kulturi smrti suprotstavljeno je *Evandjelje života*. Treći dio je razmišljanje nad zapovijedi „Ne ubij!“ i to je najdramatičniji, i najzauzetiji dio enciklike te mu treba posvetiti posebnu pozornost. Četvrti dio papine enciklike, meditativan i pun poticaja, poziv je na promicanje nove kulture života, upućen najprije biskupima. *Evandjelje života* je za sve, za kršćane i nevjerujuće. U zaključku enciklike papa povezuje marijino majčinstvo s majčinstvom Crkve, čiju djecu ugrožavaju sile zla.¹⁰⁶

Papa Ivan Pavao II. znao je kako i na koji način se treba obratiti ženama koje su proživjele pakao u svom životu. Papa se obraća ženama koje su učinile pobačaj i potiče ih da brane život. To je moguće jedino Očinskom ljubavlju.

Na II. vatikanskom saboru pobačaj je jasno kvalificiran kao zločin. U pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu II. vatikanskog sabora navodi se da „među svim zločinima koje čovjek protiv života može učiniti, hotimični pobačaj predstavlja obilježja koja ga čine posebno teškim i svakako otklonjivim. Drugi vatikanski koncil ga, zajedno s čedomorstvom, naziva užasnim zločinom“.¹⁰⁷

¹⁰⁴ EV, br. 5.

¹⁰⁵ L. TOMAŠEVIĆ, „Ne ubij“, Sveti zakon Božji, u: *Služba Božja, liturgijsko-pastoralna revija* 37 (1997.) 1., str. 46-47.

¹⁰⁶ E. VESELY, Ivan Pavao II. za novu kulturu života, u: *Obnovljeni život* 51 (1996.) 3., str. 262.

¹⁰⁷ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija *Gaudium et Spes - O crkvi u suvremenom svijetu* u: Dokumenti, KS, Zagreb, 2008., br. 51. (Dalje GS)

„Nedugo nakon toga je Kongregacija za nauk vjere izdala izjavu o namjernom pobačaju (1974.) u kojoj je tema namjera prekida trudnoće tematski produbljena na četiri razine. Prva razina se tiče vjerskog ili teološkog karaktera ljudskog života po kojem je čovjek bogoliki biće s nepovredivim dostojanstvom te da jedino Bogu pripada gospodstvo nad ljudskim životom i smrti. Druga razina tiče se razumskih dokaza po kojima napad na nerođeni život ostaje u kontekstu povrede dvaju načela: pravednosti i ljubavi. Namjerno ubojstvo nerođenog ljudskog bića je nemoralan čin zbog povrede temeljnog čovjekova prava na život, kao i povrede ljubavi prema bližnjemu – još nerođenom ljudskom biću. Treća razina se tiče biomedicinskih dokaza koji u naše doba, osobito na temelju spoznaja humane genetike i razvojne biologije, sve više otkrivaju tajne nastanka i razvoja ljudskog života od same oplodnje. Četvrta razina se tiče civilnog ozakonjenja namjerna prekida trudnoće pri čemu se smatra da nijedna zakonska vlast nema ovlasti, ni od Boga ni od ljudi, da u pozitivnom zakonu dopusti namjerna prekid trudnoće“.¹⁰⁸

Katekizam Katoličke crkve navodi kako je „formalna suradnja u vršenju pobačaja teški grijeh. Crkva taj prijestup protiv ljudskoga života kažnjava zakonskom kaznom izopćenja“.¹⁰⁹

Ono što za kršćanina ima apsolutnu vrijednost je osoba koja je u zajedništvu s Bogom. Ideal za svakog kršćanina trebao bi biti oblikovati svoj stil života prema Kristovu nasljedovanju.

„*Ne ubij*“ je osnovno načelo koje čovjek mora poštovati! To nije samo Božja zapovijed nego glavna odredba ljudskog života. Pobačaj se nikada ne smije odobravati ali treba ukloniti njegove uzroke. Najvažnija zadaća Crkve a samim time i svakog kršćanina jest spriječiti da do pobačaja uopće dođe.

Stoga, u sukobljavanju *Pro life-a* i *Pro choic-a* možemo navesti sljedeće suprostavljenosti stajališta:

- Prvo pravo na abortus sa pravnoga aspekta nije fundamentalno ljudsko pravo (kako je netko bio spomenuo), nego pravo na život je fundamentalno ljudsko pravo. Na pravu na život kao temeljnom ljudskom pravu temelje se sva ostala ljudska prava, pravo na osobnu slobodu, pravo na brak, obitelj, kulturni život, materijalne stvari itd.

¹⁰⁸ T. MATULIĆ, *Život u ljudskim rukama. Nova biologija i biotehničko revolucioniranje života*, Glas Koncila, Zagreb, 2006., str. 244.

¹⁰⁹ *Katekizam Katoličke crkve*, Hrvatska biskupska konferencija (za uporabu prijevoda na hrvatskom jeziku), Zagreb, Glas Koncila, 1994., br. 2272.

- Drugo tu su ne radi samo o šteti načinjenoj djetetu, nego šteti nanesejoj ženi i društvu.

- Ljudski život ne započinje, on se prenosi. Pri oplodnji započinje novi ljudski život. Rođenje nije ništa drugo nego određeni trenutak u kontinuiranom procesu. Plod, nerođeno dijete je živo biće! Genetički cjelovito. Tako da svaki zahvat u život u bilo kojem trenutku od začeca do smrti znači ubojstvo!¹¹⁰

- Čovjekovu tjelesnost ne smijemo promatrati izolirano, nego kao sastavni element tumačenja cjelokupne stvarnosti čovjeka. U tom slučaju čovjeku se pristupa dinamički a ne statički, jer se čovjek od trenutka začeca pa do smrti razvija i u tom procesu nikada ne može biti „gotov čovjek“. Taj proces razvitka vrijedi i za ljudski embrij koji prolazi kroz različita razdoblja razvoja, te nakon spajanja spolnih stanica više ne može biti govora o nekom apsolutno novom početku nego o momentima jednog kontinuiranog razvoja, razvoja koji prolazi i rođen čovjek. Ukoliko netko i smatra da je to osoba u potenciji onda ta osoba u potenciji opet ima pravo na život, jer imati pravo na nešto ne znači nužno odmah ga konzumirati.

- Nadalje, oplodena jajna stanica sadrži zadivljujuću količinu genetske informacije, dovoljnu da kontrolira rast i razvoj osobe cijelog njezinog života. Te stanice se brzo dijele i umnožavaju, što rezultira zadivljujućim rastom. Rast postoji zato što postoji život! Za one koji se pozivaju na teoriju evolucije (koja danas prema znanosti ne drži vodu) to im je dokaz da se radi o čovjeku, jer po toj teoriji mi smo nastali razvojem od najjednostavnijih organizama koji su se usavršavali vremenom. Kod razvoja embrija/čovjeka u prva tri mjeseca se razvijaju najvažnije funkcije i organi, a u ostalim mjesecima dijete se samo razvija tj. raste. Prema tome trenutak stvaranja svake osobe jeste trenutak njezinog začeca. Prije tog trenutka ta osoba (s jedinstvenom DNA) nije postojala.

- Isto tako nitko ne može reći da je dijete dio ženinog tijela, jer je tijelo determinirano jedinstvenim genetičkim kodom koji je odgovoran za njegov rast i razvoj. Svaka stanica majčinog slijepog crijeva, srca, pluća... ima isti genetički kod. Nerođeno dijete također ima genetički kod, ali on je potpuno različit od majčinog. Često je i djetetova krvna grupa pa i spol drugačiji od majčinog.

¹¹⁰ Usp. Z. ŠEPAROVIC, Bioetika, pravo na život i medicina, u: *Socijalna ekologija - časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline* 6 (1997.) 4., str. 442.

-Dijete se zove pacijent koji ima svoj medicinski karton u koji se bilježe njegove vitalne funkcije (dokaz da se radi o čovjeku).

- Pobačaj je izravno i namjerno ubojstvo ljudskog bića, kako god se izvrši, u početnoj fazi njegova postojanja, tj. između začeća i rođenja, te se smatra teškim nemoralnim djelom.¹¹¹

Život je temelj postojanja svega biološkoga, svega što se rađa, nastaje i razvija se i pojedinačno nestaje, ali se novim rađanjem održava i nastavlja. Težnja za njegovim održanjem prirodna je biološka potreba svih živih bića. Spoznavši je *homo sapiens* joj daje racionalni smisao i duboko etičko značenje. Tako shvaćeno i prihvaćeno pravo na život postaje temeljno ljudsko pravo, izvor čovječnosti, kriterij humaniteta i najviša ovozemaljska vrijednost.¹¹²

- Tko vrši i sudjeluje u izvršenju izravnoga pobačaja, upada u izopćenje unaprijed¹¹³ Tom *kaznom* Crkva želi ukazati na veličinu tog zločina. Za Crkvu je pobačaj ozbiljno moralno – etičko pitanje i Onamu se u potpunosti posvećuje.

- *Katekizam Katoličke crkve* tvrdi da u cjelokupnom stvorenju čovjek zauzima jedinstveno mjesto. Jedino se za njega u Sv. pismu kaže da je stvoren na sliku Božju:“ Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju On ga stvori, muško i žensko stvori ih“.¹¹⁴ Čovjek kao slika Božja ima nezamjenjivo mjesto. Postavljen je da bude gospodar svemu stvorenom. Samim time što je čovjek stvoren na sliku Božju znači da ima dostojanstvo koje mu nitko ne može oduzeti.

Ivan XXIII. u enciklici *Mater et Magistra* poziva na poštivanje zakona života. Ljudski život se prenosi i širi po obitelji, zasnovanoj na jednom jedinstvenom i nerazrješivom braku. Budući da se ljudski život predaje drugom čovjeku promišljenim i svjesnim činom, slijedi da se ima vršiti u skladu sa svetim, nepromjenjivim i nepovredivim Božjim zakonima.¹¹⁵

Iako je pobačaj prisutan tijekom dulje ljudske povijesti danas se o njemu govori slobodnije. Bog je začetnik i stvoritelj svakog života, iako je čovjeku podario slobodnu volju.

¹¹¹ Usp. EV, br. 58.

¹¹² A. VUKASOVIĆ, Dostojanstvo ljudskoga života, u: *Obnovljeni život* 6 (1996) str. 691.

¹¹³ *Zakonik kanonskoga prava*, kanon., 1398.

¹¹⁴ *Katekizam Katoličke crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 1994., br. 355., str. 104.

¹¹⁵ IVAN XXIII, *Mater et Magistra*, br. 193., u: M. VALKOVIĆ, *Sto godina katoličkog socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., str. 106-162.

Ipak, Crkva koristi svaku prigodu da kršćane pouči onim što je u Božjem naumu. Osim crkvenih dokumenata ne trebamo zanemariti ni druge dokumente.

Djeca su vrijednost života koja zaslužuju posebnu skrb i njegu. O tome svjedoče međunarodne povelje kao što su *Ženevska povelja o djetetovim pravima UN*¹¹⁶ iz 1924. godine, *Opće povelja o pravima čovjeka UN*¹¹⁷ iz 1948. godine, posebna *Povelja o djetetovim pravima*¹¹⁸ prihvaćena u Generalnoj skupštini UN, 20. studenog 1959. godine kao i statuti specijaliziranih agencija i međunarodnih udruga koje se brinu o dječjoj dobrobiti.

Ujedinjeni narodi su još 1946. godine osnovali dječji fond UNICEF, s ciljem brige i skrbi za djecu jer djeca trebaju dobiti sve što im čovječanstvo može pružiti. U deset pozorno formuliranih članaka *Povelja o djetetovim pravima UN* potvrđuje prava djeteta: na posebnu skrb, uključujući i odgovarajuću pravnu zaštitu prije i poslije rođenja, na mogućnosti zdravoga i normalnog razvitka u uvjetima slobode i dostojanstva; na ime i državljanstvo; na socijalno osiguranje; uključujući odgovarajuću prehranu; smještaj i medicinsku njegu; na posebno liječenje; odgajanje i njegu ako je retardirano; na rast i razvitak u ozračju ljubavi, razumijevanja, moralne i materijalne sigurnosti i pod okriljem brige i odgovornosti svojih roditelja; na odgoj i obrazovanje koji će unaprijediti njegovu opću kulturu i omogućiti mu da optimalno razvija svoje sposobnosti; na prioritetnu zaštitu i pomoć u slučaju nesreće; na zaštitu od svih postupaka koji bi mogli uzrokovati bilo kakav oblik diskriminacije. Cijela Povelja se temelji na ljudskim pravima, a temeljno je pravo na život!¹¹⁹

Pravo na život zaštićeno je člankom 2. *Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*; Protokolom 6. *O ukidanju smrtne kazne u mirnodopskim uvjetima* te Protokolom broj 13. *O ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima*.¹²⁰ Pravo na život jedno je od temeljnih prava zajamčenih *Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih*

¹¹⁶ <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/ujedinjeni-narodi/konvencija-o-pravima-djeteta/> (stranica konzultirana 10.07.2017.)

¹¹⁷ *Ustav Republike Hrvatske*, u: *Narodne Novine* 28 (2001.), čl. 143.

¹¹⁸ <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/ujedinjeni-narodi/konvencija-o-pravima-djeteta/> (stranica konzultirana 18.05.2017.)

¹¹⁹ Usp. A.VUKASOVIĆ, *Obitelj-vrelo i nositeljica života*, HKZ MI, Zagreb, 1994., str. 71.

¹²⁰ Članak 2. *Europske konvencije* glasi: Članak 2.- Pravo na život: 1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koga je ta kazna predviđena zakonom. *Ustav Republike Hrvatske*, u: *Narodne Novine* 28 (2001.), čl. 140.

sloboda, te se kršenje tog prava smatra najtežom povredom Konvencije. U Republici Hrvatskoj zaštita ovog prava leži na tijelima kaznenog progona: policiji, državnom odvjetništvu i nadasve, redovnim sudovima kako onima koji vode kazneni postupak u prvom stupnju, tako i onima koji odlučuju o žalbama protiv prvostupanjskih presuda ili o izvanrednim pravnim lijekovima dopuštenim u kontekstu kaznenopravnih pitanja.¹²¹

U Hrvatskoj se bioetičke rasprave javljaju dosta rano te su i danas vrlo aktualne. Radi se o životu koji se mora zaštititi! *Deklaracija o pravu nerođenog djeteta*¹²² prihvaćena u Beču 25. ožujka 1986. godine od Međunarodnog komiteta za zaštitu nerođene djece ima sedam članaka: 1. Nerođeno dijete ima pravo na život. 2. Nerođeno dijete je pravni subjekt, 3. Nerođeno dijete ima pravo na zdravlje i njegovu zaštitu, 4. Roditelji, osobito majka nerođenog djeteta imaju pravo i dužnost čuvati život i zdravlje svojeg ploda, 5. Zabranjeno je eksperimentiranje sa živim nerođenim djetetom i na dijelovima njegova tijela, 6. Zabranjena je zloupotreba tijela mrtvog nerođenog djeteta, 7. Zabranjena je trgovina nerođenom djecom i dijelovima njihova tijela.

U vrtlogu promjenjivih bioetičkih paradigmi izvrsnih vrijednosti i zanemarenih etičkih načela suvremene scene postmodernoga doba, jedina nepromjenjiva konstanta apsolutističkoga naglašavanja obrane i neprocjenjivosti ljudskoga života pred svim izazovima koji se nameću modernim liberalnim filozofskim, etičkim i pravnim relativiziranjem vrednota, dolazi upornim teološkim promoviranjem.¹²³

Danas trebamo težiti buđenju društvene, znanstvene i pravne svijesti o zaštiti života. Iako se današnje društvo u mnogočemu može nazvati liberalnim, svijest o pobačaju je pitanje koje treba zaobići sve liberalne stavove.

Biomedicinsko istraživanje mora odbiti sve one oblike istraživanja i eksperimentiranja koji ne priznaju dostojanstvo ljudskoga bića, nisu u službi ljudi te ih čak ubijaju.¹²⁴

¹²¹ Usp. E. GRDINIĆ, Europski sud za ljudska prava i zaštita prava na život, u: *Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 27 (1991.), str. 1089.

¹²² <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/ujedinjeni-narodi/konvencija-o-pravima-djeteta/>

¹²³ L.TOMAŠEVIĆ, Bioetika iz teološke perspektive, *Pergamena*, Zagreb, 2014., str. 580.

¹²⁴ Usp. EV, br. 89.

4. PASTORALNE INICIJATIVE PRO LIFE POKRETA

Posljednji dio rada posvećen je pastoralnim inicijativama *Pro Life* pokreta. Dat ćemo uvid u njihov nastanak te njihovo djelovanje koje je vrlo rasprostranjeno.

4.1. Pastoralne inicijative Pro Life u svijetu i u Hrvatskoj

Ovdje namjeravamo predstaviti nekoliko najznačajnijih udruga i inicijativa koje su konkretizirale svoje pastoralno postojanje u Hrvatskoj i u svijetu.

Udruga Betlehem

Pater Marko Kornelije Glogović idejni začetnik Betlehema osnovao je Apostolat za život, duhovni pokret, koji se temelji na molitvenim zajednicama.

Udruga Betlehem¹²⁵ je udruga za promicanje dostojanstva ljudskog života i obrane nerođenog života. Glavni ciljevi udruge su molitvom i djelovanjem spasiti svako začeto dijete koje je u opasnosti od pobačaja i osnovati kuću za napuštene trudnice i samohrane majke. Udruga Betlehem pomaže napuštenim trudnicama, samohranim majkama da svom djetetu pruže život dostojan čovjeka.

Najveći projekt je izgradnja ili kupnja kuće za napuštene majke i trudnice. Kuća služi kao utočište u kojem su majke i djeca zbrinute duhovno i materijalno. Kuću vode same majke kako bi naučile jednog dana samostalno voditi svoje kućanstvo i brigu o djeci. Duhovnik je p. Marko Glogović. predviđeno je da majke u kući mogu ostati do tri godine a po potrebi i duže. Kuće u koje se primaju trudnice ili samohrane majke nisu profitabilne organizacije ni nove udruge, a niti ustanove koja želi riješiti sve probleme, nego jedan prijelazni vid pomoći djevojkama i ženama koje su se našle u životnoj dvojbi (abortusa) ili poteškoći vezanoj za stanovanje i egzistenciju.

U kuće je moguće primiti državljanke Republike Hrvatske, punoljetne majke s djecom, prijavljene nadležnim organima (socijalna služba, policija, zdravstveno osiguranje). Stanari su isključivo punoljetne djevojke ili majke, bez obzira na nacionalnost ili vjeru.

¹²⁵ <http://www.bethlehem-zagreb.hr/> (stranica konzultirana 5.10.2016.)

Svakodnevnica ovisi o dogovoru unutar kuće. Majke same kuhaju, peru, održavaju kuću, uređuju vrt, vode gospodarstvo upravo kao u pravoj obitelji.

Kuće udruge funkcioniraju zahvaljujući brojim dobročiniteljima koji od svojih prihoda odvajaju za malene. Udruga Betlehem svoje kuće za trudnice i samohrane majke ima u Sesvetama, Karlovcu (dvije kuće), Sisku i Kaštelima.

Ostali ciljevi udruge su:

- *buđenje svijesti o apsolutnoj svetosti ljudskog života, od trenutka začeća do prirodne smrti*
- *promicanje vrijednosti i poštivanje života u skladu s objavljenom riječi Božjom i zakonima Katoličke crkve*
- *isticanje dostojanstva ljudske osobe*
- *savjetovanje o teškim posljedicama pobačaja*
- *duhovna briga o majkama koje su imale pobačaj*
- *materijalna pomoć napuštenim trudnicama, samohranim roditeljima i obiteljima slabijeg imovinskog statusa*
- *poticanje i podupiranje samohranih roditelja*
- *promicanje prava djece i obitelji*
- *promicanje obiteljskih vrijednosti i odgovornosti unutar obitelji*
- *oformiti tim stručnjaka- volontera za savjetovalište o važnosti života, očuvanja zdravlja, važnosti obitelji, tolerancije i pravima unutar obitelji, društvene i lokalne zajednice*
- *redovito održavanje molitve za duhovno izlječenje rana osoba dotaknutih abortusom*

Udruga surađuje sa uredima za socijalnu skrb, domovima zdravlja, ginekološkim ordinacijama, udrugama koje se bave sličnom djelatnošću, molitvenim zajednicama...

Svjedočanstvo osobe kojoj je Betlehem pomogao:

„Već sam se bila naručila za abortus, ali u Šibenik. Nisam htjela u Zadru gdje me svi znaju. I dok sam govorila što želim napraviti, neki unutarnji glas mi je govorio: Nemoj, postoji rješenje! Pokušala sam preko interneta i pronašla stranicu Udruge Betlehem. Poslala sam im e-mail i potražila pomoć ali i dalje sam bila odlučna da pobacim. U vrlo kratkom vremenu javio mi se pater Marko Glogović, predsjednik Udruge Betlehem i ponudio mi pomoć. Konkretnu pomoć i to na način da se javim jednoj ženi u Zadru koja će mi pomoći. Pater Marko me ohrabrio da ne pobacim. Tada sam upoznala Ivanu koja je danas kuma mom djetetu. Ono što mi je trebalo je ljubav i prihvaćanje. I to sam dobila i od patera Glogovića i od Udruge Betlehem. Ovim svjedočanstvom želim pomoći svim onim majkama ali i očevima koji su u sličnoj situaciji da se uvijek odluče za život. Ja sam u ljudima koji su mi pomogli prepoznala Isusa Krista koji ne osuđuje nego ljubi upravo onakvu kakva ja jesam. Nakon što su mi ti ljudi otvorili oči ja sam se osjećala kao kraljica!

Ako se preko ovog mog svjedočanstva spasi bar jedan život, bit ću do vječnosti zahvalna Bogu. Bog sve okreće na dobro onima koji ga ljube!“ Žana -danas članica Udruge Betlehem Zadar

Udruga Betlehem pokrenula je inicijativu, nadahnuta riječima Bl. Majke Terezija: “Svatko treba ljubav, svatko treba znati da je željen i Bogu vrijedan“. Udruga Betlehem želi biti ona udruga kojoj se svatko može obratiti u teškom trenutku gubitka djeteta koje je čekao na rođenje.

Mnogi roditelji osjećaju snažnu potrebu da imaju mjesto pijeteta i žalovanja, jer trpe zbog izgubljenog roditeljstva. Cilj udruge je, stoga, i kupnja grobnice u Zagrebu, te povezivanje svih čimbenika, od roditelja, od bolnice, pogrebnih poduzeća, vjerskih službenika, odvjetnika, kako bi omogućili ožalošćenima da pokopaju djecu na prikladan način. Zajednička grobnica bila bi mjesto molitve i sjećanja, opraštanja i izmirenja ali i mjesto buđenja svijesti o čovjeku, koji je osoba od začeca do smrti i kao takav je svaki čovjek, pa i onaj još u utrobi dostojan humanog pokopa.

Udruga Betlehem želi među svoje članove integrirati i sve osobe koje poznaju bol rastanka i tjeskobu pitanja, napose one koje trpe postabortivni sindrom.

4.2. Molitvene inicijative

Molitvena inicijativa „40 dana za život“ je ekumenska molitvena pro life inicijativa za život, a posredno i inicijativa za zaustavljanje abortusa. 40 dana traje neprekidno molitveno bdijenje ispred bolnice ili klinike u kojoj se rade abortusi.

Na svjetskoj razini u njoj je do sada službeno sudjelovalo 675 000 ljudi svih kršćanskih denominacija u 607 gradova u 32 zemlje na svijetu. U Hrvatskoj je pokrenuta prije dvije godine, a već u njoj službeno djeluje 6 000 ljudi u 20 hrvatskih gradova.

„40 dana za život“¹²⁶ je pro-life molitvena inicijativa koja je osnovana 2004. godine u Texasu od strane lokalnih kršćanskih zajednica. Inicijativa je krenula iz Texasa od čovjeka na bolničkoj postelji za kojeg se brinuo jedino sin David. David je jednog dana pitao oca: „Što mogu učiniti za tebe?“ a otac mu je rekao: „Idemo moliti za prekid pobačaja u svijetu“. David ga je poslušao ali ga je opet svaki dan pitao što može učiniti za njega. Jednog dana mu je bilo dosta i zanimalo ga je zašto mole za prekid pobačaja, zašto ne mole za oca koji je u teškom stanju. otac je ispričao Davidu istinu o njegovu životu. „U mladosti sam upoznao jednu djevojku. kada je bila trudna rekao sam joj da pobaci. Čekao sam je ispred bolnice ali ona se nije pojavila. kasnije smo se pomirili i rodila je dijete. To dijete si ti Davide! zato ćemo moliti protiv pobačaja da više nitko ne napravi grešku kakvu sam ja napravio.“

Rezultat četrdesetodnevne molitve i bdjenja bio je smanjenje stope pobačaja u toj klinici za 28 %. Iako su organizatori bili iscrpljeni i pomislili da im je ta kampanja zadnja u životu, uskoro su se počeli javljati drugi gradovi sa željom da i oni organiziraju 40 dana u svojoj sredini. Tako je u jeseni 2007. godine pokrenuto 40 dana za život kao nacionalna kampanja u koju se uključilo 89 gradova, iz 33 savezne države SAD-a. Ove godine sudjeluje u cijelome svijetu 251 grad, u 11 država.

Zahvaljujući molitvi i angažmanu sudionika 40 dana za život, dosada je od pobačaja u zadnji trenutak spašeno više od 9.000 života; obratio se 101 zaposlenik koji su radili u klinikama za pobačaj, dok su 53 takve klinike zatvorene.

¹²⁶ <http://40danazazivot.com/> (stranica konzultirana 2.3.2017.)

Inicijativa se sastoji od 40 dana molitve, posta i miroljubivog bdijenja ispred klinika ili bolnica gdje se vrše pobačaji. Molitelji su aktivni u jesen i proljeće (korizma) svake godine. Koncept 40 dana nadahnuće je našao u Bibliji. U Bibliji se broj spominje više puta

Danas inicijativa u svojim kampanjama uključuje 675 gradova dijem svijeta i 26 hrvatskih gradova gdje postoje podružnice s voditeljima i volonterima. Udruga se financira isključivo od donacija.

Inicijativa *40 dana za život* oblikovana je prema Svetom pismu i okuplja kršćane svih denominacija na zajednički angažman za zaštitu života nerođene djece, iscjeljenje žena koje su abortirale, obraćenje medicinskog osoblja koje vrši abortuse te političara i aktivista koji ga zagovaraju i promiču: duhovnu, moralnu i materijalnu pomoć svakoj majci i ocu koji razmišljaju ili su donijeli odluku da abortiraju svoje dijete.

Vizija ove inicijative je zaustavljanje pobačaja u hrvatskom narodu i spas duša. Fokusiranost na dar života, koje kroz molitvu, post i miroljubivo bdijenje vapi Bogu kako bi On svojom moći zaustavio pobačaj. Cilj inicijative je širenje diljem Hrvatske i Europe donoseći svakom radosnu vijest o svetosti ljudskog bića od začeca. Spašavati dječje živote i zalagati se za dostojanstven život majki i očeva u potrebi. Svjedočiti milosrdnu ljubav Očevu majkama i očevima koji su posredno ili neposredno, dotaknuti zlom pobačaja.

Gradovi koji sudjeluju u molitvi pred bolnicama su: Bjelovar, Čakovec, Đakovo, Dubrovnik, Imotski, Knin, Karlovac, Koprivnica, Križevci, Metković, Nova Gradiška, Osijek, Požega, Pula, Rijeka, Sisak, Slavonski Brod, Split, Šibenik, Varaždin, Velika Gorica, Vinkovci, Virovitica, Vukovar, Zadar i Zagreb.

Tri su ključna elementa koja čine ovu inicijativu:

1) Molitva i post te miroljubivo bdijenje

Inicijativa „40 dana za život“ smatra da ako želimo zaustaviti pobačaj to moramo napraviti molitvom! Molitva je naše najjače oružje koje nam je na raspolaganju. Molitva je temelj inicijative a uključen je i post kao oblik molitve. Kroz cijelu godinu inicijativa potiče ljude da poste i mole, da kleknu pred Gospodina tražeći Ga da čuje njihovu molitvu i iscijeli im zemlju. Molitva nas ukorjenjuje u činjenici da sve što radimo i činimo treba biti volja

Božja. Miroljubiva bdijenja organizirana su ispred bolnica gdje se događaju pobačaji kao posljednji znak nade majkama da to ne moraju učiniti.

Misao vodilja ovog pokreta temelji se na Biblijskom citatu: “Ako se ponizi narod moj na koji je prizvano Ime moje i pomoli se i potraži lice moje i okani se zlih putova, ja ću ga tada uslišati s neba i oprostiti mu grijeh i izliječit ću mu zemlju.“ (2 Ljet 7,14).

Veliki uzor u ovoj pastoralnoj inicijativi predstavlja Blažena Majka Tereza: „*Ja nisam socijalna radnica, ja to radim iz ljubavi prema Isusu.*“ Molitva je temelj i ključna snaga svake kampanje, kao i najjače oruđe protiv abortusa.

U skladu s načelima Nove evangelizacije inicijativa dolazi na mjesto gdje se događa zlo, na mjesto gdje je zavladała tama. Prisutnost Inicijative je i velika poruka medicinskom osoblju koje vrši abortuse kao i onim roditeljima koji su ih učinili. Kada osoba koja ide pobaciti, krene u bolnicu i ispred bolnice vidi molitelje, sigurno će zastati i dobro razmisliti da li će to ipak učiniti. Moliteljima ispred bolnica se nerijetko pridruže i pojedini članovi medicinskog osoblja.

Iako su molitelji nebrojeno puta bili napadani, i verbalno i fizički to ih nije spriječilo u njihovoj molitvi. Molitva je prva crta majkama koje su se možda našle u situaciji koja za njih trenutno izgleda bezizlazna. Upravo su zato molitelji tu, da u prvom trenu ako im se žena obrati, porazgovaraju s njom, utješe je, usmjere je na pomoć koja joj je potrebna.

Slika gradova u kojima je zaživjela inicijativa¹²⁷

¹²⁷ Izvor: <http://40danazazivot.com/> (stranica konzultirana 2.3.2017.)

Poanta je u bdijenju ispred bolnica jer se pobačaj ne vrši u parlamentu ili na sudu. Ovako smo bliže majkama koje su pod raznim pritiscima da učine pobačaj i vjerujemo da možemo molitvom utjecati na njih. Mi smo posljednji tračak nade za njih, jer su na pobačaj uglavnom prisiljene a mi smo znak milosrđa.

Udruga *Hrvatska za život* pod kojom djeluje Inicijativa *40 dana za život* organizira od 2016. godine *Tjedan za život* koji se održava u Zagrebu. Tjedan je bogat Pro Life programom. Na kraju tjedna se organizira okrugli stol na kojem sudjeluju i Pro choice udruge.

*Slika molitelja ispred splitskog rodilišta za vrijeme jesenskog bdijenja*¹²⁸

Slika molitelja ispred splitskog rodilišta za vrijeme korizmenog bdijenja

¹²⁸ Izvor: privatni album Ljubica Kovač

Slika voditelja Inicijative 40 dana za život ispred splitskog rodilišta.

4.3. Svjedočanstva

U ovom dijelu predstaviti ćemo samo neka od mnogobrojnih svjedočanstava koja su plod inicijative *40 dana za život*. Svako svjedočanstvo je posebno samo za sebe te svjesno i slobodno iznešeno u javnost.

Ispovijest mlade djevojke koja je odabrala život

Evo ovako..3 srednje sam, 17 godina, prvo polugodište škole. Dobivam neki svrbež u intimnom dijelu i naručim se na prvi pregled kod ginekologice. Sve super, sve pet. I ja dolazim, ona me pregleda i kaže: " Vidi mali čovik, pa i nije baš tako mali, ima 16 tjedana". U tom trenu ja padam u nesvijest. Budi me doktorica. Ja u suzama. Kako reći mami??

I kažem joj nekako i dogovor je odmah bio pobačaj! Sutra ujutro u naše rodilište odem pričati s doktorom. On kaže: „Nema šanse, ja to ne želim i neću napraviti!“ I ja nakon toga izlazim iz rodilišta i kažem: „Ako živim ja, živjet će i on!“ I tu je sve počelo. Moja susjeda Marija Šošić koja je voditeljica Inicijative 40 dana za život u Splitu tada mi je puno pomogla. U školi sam naravno odmah rekla razredniku i cijelom razredu. Tada se nitko nije družio sa mnom, bježali su od mene kao da imam neku bolest a ne novi život u sebi. Tada sam odlučila u sebi, briga me, ionako ću ga ja odgajati, hraniti i roditi a ne oni.

Došla je maturalna večer. Nitko nije vjerovao da ću se ja pojaviti. ali došla sam. Tada sam bila trudna sedam mjeseci. Jedna cura mi je rekla da se ona nikada ne bi tako usudila doći, a ja sam odgovorila zašto ne, i ja sam maturantica kao i vi. Prošla je matura, lagano se bližio porod. Otac malenog ga nije htio ni priznati, a ni sada ne želi nikakav kontakt s njim i sa mnom.

Bližio se porod. Ja sam bila sva u panici i strahu. Kad sam došla u rodilište medicinske sestre su mi se rugale jer sam maloljetna. Hvala Bogu mama je mogla biti sa mnom u rađaoni jer sam maloljetna. 18 sati sam rađala, 8 sati sam primala drip...Režu me i napokon moj Vito 26.3.2015.godine dolazi na svijet. Težak 4 kg i dug 51 cm. Ali to nije to. S obzirom da je mama bila sa mnom, dali su njoj malenog a mene uspavali jer posteljica nije izašla. Uglavnom, sve je prošlo super. Živi-zdravi! Maleni je kao grom. 3 tjedna nakon poroda završila sam školu. Maturirala. Nije bilo lako ali imala sam razlog izdržati, boriti se nadati se! Danas kad gledam mog Vitu mislim se kako sam bila luda što sam uopće razmišljala o pobačaju i zahvaljujem Bogu što mi je pokazao pravi put radosti i sreće. Naravno, od prvog dana Inicijativa- 40 dana za život je uz mene. Marija me svaki dan zove i pita da li mi što treba. Pomažu mi da nađem posao. Pomažu mi financijski i duhovno.

Marijana Aljinović

Svjedočanstvo ispred bolnice

Želim posvjedočiti kako je Gospodin bio milostiv i dao mi čast da budem Njegova produžena ruka. Iako osjećam veliki strah i nelagodu dok kada moram moliti javno, na nagovor dečka priključila sam se kao voditelj smjene u jesenskoj i korizmenoj inicijativi. jednostavno sam rekla: „Bože ti znaš sve moja slabosti i bojazni, ali znam da me trebaš, idem s Tobom biti hrabra, ti me iskoristi kao sredstvo svoje ljubavi pa i ako doživim koju neugodnost neka je Tebi na slavu“. I uzela sam jutarnji termin prije odlaska na posao. često puta se događalo da sam bila sama na pred bolnicom i molila. stala sam s krunicom uz bolnički zid i prebirala zrno po zrno dok su ljudi prolazili. Moram priznati da se nisam najugodnije osjećala, ali što je to u usporedbi s onim što je Gospodin za nas pretrpio. reakcije su bile razne a kod onih neugodnih me nosila misao da znam za koga se borim i tko je uvijek za mene. kraj mene je prošla gospođa koja je u jednom trenutku stala i činilo mi se kao da razmišlja. nakon nećkanja, vratila se suznih očiju i ispričala mi svoju priču. nećakinja s kojom živi je zatrudnjela i ne zna kako će financijski pomoći njoj i njenom djetetu. preplavio me osjećaj što je došla baš kada sam ja bila tu. Razgovarale smo i ohrabrila sam je da se bori za to dijete te joj prosljedila kontakte ljudi koji će joj pomoći i financijski i duhovno. Uz Božju pomoć malo djetetešce je spašeno. Nikada ne znamo kako naša prisutnost može djelovati na druge ljude. Topla riječ, prisutnost, potpora...

Gospodin obilno blagoslivlja kada mu se prepustimo i hvala Mu na iskazanoj milosti. a gospođu, njenu nećakinju i bebicu preporučam u vaše molitve da budu strpljive u svim iskušenjima i da život koji su odlučile sačuvati bude veliki blagoslov za sve ljude. Znam da za mene već jest.

Marija

Svjedočanstvo koordinatorice za Split

Moje uključenje u inicijativu je odgovor na Božji poziv. Puno godina prije početka inicijative u Hrvatskoj jedan događaj, me je posebno obilježio i usadio mi u srce veliku i žarku želju za skrb o nerođenoj djeci. moj mali nećak je preminuo kao mala beba a nikada ga nisam mogla držati u rukama. cijelo vrijeme svog kratkog života bio je spojen na aparate, bio je u komi. nakon njegove smrti jednostavno sam znala da nešto trebam učiniti za nerođenu djecu koja su u potrebi ali nisam znala što. tek sad vidim da me je Bog cijelo vrijeme pripremao za ovo. Na ovaj istinski duhovni boj. Uistinu, sve što radimo u inicijativi je snažna duhovna bitka i teško bi bilo opstati da nije molitve, sv, Mise, sakramenata, Riječi Božje. U trenutku kad mi je prijateljica rekla za inicijativu „40 dana za život“ pristala sam sudjelovati. kada nam je nacionalni voditelj došao u Split, održati prvi sastanak kako bi nam pomogao organizirati bdijenje vidjela sam da je i on prolazio kušnje i previranja oko ovog apostolata kao i ja. uz to, trenutak u kojem je svjedočio kako je on zadobio mir prihvaćajući se uloge voditelja nečeg sasvim novog, sasvim novog načina borbe za nerođene bio je za mene odlučujući da se odvažim. noć prije smrti mog nećaka sanjala sam bijelu golubicu kako grebe krilima od pod, muči se da poleti a ne može. ujutro sam je ugledala na svom prozoru. A Ante je tu večer pričao kako je na bdijenju u Zagrebu, u trenutku previranja među njih sletjela bijela golubica. ta golubica bila je znak da krenem i krenula sam. otada su plodovi brojni, najprije u mom životu i mom srcu a zatim i oko mene. niti duhovne vježbe ni obnove nisu uspjele izmijeniti moje srce i dovesti ga Bogu bliže nego što su to učinila bdijenja pred rođilištem!

Otkako sam i sama držala u rukama spašene bebice , ovaj je apostolat urezan u moje srce samo se toga sjetim kada krenu kušnje, napasti, borbe i odmah zadobijem mir. Jedina želja mi je da se svako začeto dijete rodi i zato sam se stavila Gospodinu na raspolaganje.

Marija Šošić

Dobar dan! Imam 22 godine i želim Vam reći da se želim priključiti vašoj molitvi i postu, ali ne mogu doći pred bolnicu jer nisam iz Zagreba. Želim vam reći da je ideja super jer zbilja mi je stalo do toga da se spriječe pobačaji. Moja mama je imala rizičnu trudnoću i mogla je oslijepiti jer je dobila neku bolest (ne znam točno kako se zove) i svi su je nagovarali da me pobaci, pa čak i doktori. no ona je odlučila roditi me. rekla je da će se voziti na rolama i da će je njezin brat (koji je slijep) voditi po gradu i naučiti je da se snađe. Svi su se ježili zbog toga ali ona se nije ni malo premissljala. Sama pomisao na to da sam mogla biti nerođena gasi svaku ljutnju prema mami. Koliko god da me povrijedi ili rastuži kada se posvađamo sve joj odmah oprostim jer sam sretna što mi je dala život.

Anonimno svjedočanstvo

4.4. Hod za život

Još jedna vrijedna pastoralna inicijativa *Pro life-a* je *hod za život*.

Prvi *Hod za život* održalo je 20 000 zagovornika života, 22. siječnja 1974. godine u Washingtonu. Taj dan je bila prva obljetnica zloglasne presude Roe protiv Wadea kojom je ozakonjen pobačaj u Sjedinjenim Američkim državama. 2015. godine u Washingtonu je bilo oko 800 000 ljudi u Hodu za život.

Gesla pod kojim se *Hod za život* održao bila su: *Biramo život, Tvoja mama je izabrala život, Daj život, ne oduzimaj ga!, Žene zaslužuju bolje od pobačaja, Dosta je zlostavljanja nerođena djeteta!, Zaustavite pobačaj sada!*

U Dublinu se pod nazivom *Rally for live* takav skup održava svake godine od 1992. godine, a drugdje pod nazivom *Hod za život* i to u: Haagu od 1992. godine, Ottawi od 1998., u Pragu od 2001., u Berlinu od 2002., u Parizu, Chicagu i San Franciscu od 2005., u Varšavi od 2005., u Madridu i Lisabonu od 2009., u Bruxellesu od 2011., u Birminghamu, Rimu i Ciudad de Mexicu od 2012., u Bratislavi, Rio de Jeneiru i Limi od 2013. godine.¹²⁹

Hod za život je manifestacija koja je duži niz godina poznata u svijetu a u Hrvatskoj se prvi put održao 21.5. 2016. godine. Prvi *Hod za život* u Zagrebu je prve godine okupio više od 25 000 ljudi.

¹²⁹ Usp. <https://www.vjeraidjela.com/sto-je-hod-za-zivot/> (stranica konzultirana 2.6.2017.)

Hod za život miroljubivi je hod građana u znak potpore svakom djetetu rođenom i nerođenom, njegovoj majci, ocu i svakoj obitelji. cilj Hoda za život je skretanje pozornosti na poštivanje svakog ljudskog života od začeća do prirodne smrti.

Pravo na život temeljno je ljudsko pravo i preduvjet svakog drugog ljudskog i građanskog prava.

Hod za život organiziraju udruge civilnog društva i vjerski pokreti a HBK uvijek poziva građane na molitvu za taj događaj.

Hod za život želi osvjestiti ljude da život počinje začećem i da svatko ima pravo na dostojanstven život do njegova prirodnog svršetka.

Hodači za život nisu nikakvi revolucionari, nego dio goleme šutljive većine koja je odlučila progovoriti i javno pokazati svoj stav. ta šutljiva većina često je zaglušena bukom koju proizvodi glasna manjina, koja kao da često nije svjesna količine mržnje koja hara društvenim prostorom.

Danas je posebno važno skrenuti pozornost na poštivanje svakog ljudskog života i važnosti obitelji jer ti čimbenici hrvatsko društvo i našu zemlju čine stabilnom.

Svako dijete rođeno i nerođeno trebamo čuvati i štititi kao naše najvrednije bogatstvo kao našu budućnost.

Hod za život se 20.5.2017 godine po prvi put održao i u Splitu. Splićani su se u velikom broju odazvali na poziv da podrže život, rođene i nerođene djece, trudnica, majki, obitelji. trudnice i majke s malom djecom su najdiskriminiranija skupina u hrvatskom društvu. Mi želimo drugačiju Hrvatsku. ne želimo da više od 20 % žena kad se vrate s porođajnog ostane bez posla. strašno je čuti da 75% žena koje su imale pobačaj kažu da su to napravile pod pritiskom okoline ili zbog ekonomskih problema. ovim hodom izražavamo solidarnost sa ženama, majkama i njihovom djecom i obiteljima- izjavio je Tomislav Slavi, koordinator Hoda za život u Splitu.¹³⁰

¹³⁰ <https://www.hodzazivot.hr/> (stranica konzultirana 16.12.2016.)

Čak 500 volontera u Zagrebu i Splitu sudjelovalo je u organizaciji Hoda, donirajući svoje vrijeme i vještine i izražavajući solidarnost sa svom djecom, rođenom i nerođenom te njihovim obiteljima.¹³¹

4.5. Duhovno posvojenje

Duhovno posvojenje je molitvena obveza koja se može zavjetovati, privatno ili javno, s nakanom spašavanja začetog života u opasnosti.

Duhovno posvojenje nerođenog djeteta je molitva upravljena po zagovoru Marije, majke nerođenih i sv. Josipa a namijenjena je svima koji su svjesni ozbiljnosti zla pobačaja, a koji se iz izričitog razloga možda ne mogu uključiti u pro Life borbu.

Ova molitva nastala je 1987. godine u Varšavi, gdje bijela braća Pavlini započinju širiti molitvu naziva čiji se korijeni nalaze u Bogorodičnim fatimskim objavama i nebeskim pozivima na obraćenje. Pavlinski red uspješno širi duhovno posvojenje.

Molitva se moli punih devet mjeseci tijekom kojih se dijete što se posvaja nalazi pod srcem majke koja ga ne želi pa se i nju prati molitvom. Nijedno zlo ne ostaje nekažnjeno a snagom molitve i posta može ga se spriječiti.

Duhovno posvojenje je molitvena obveza koja se može zavjetovati privatno ili javno, s nakanom spašavanja začetog života u opasnosti. Tijekom devet mjeseci molitvom i žrtvom molitelj prati dijete koje je poznato samo Bogu, kao i njegove roditelje, a osobito majku, te mu time pomaže da se sigurno rodi. Nijedno zlo ne ostaje nekažnjeno a snagom molitve i žrtve uistinu ga se može spriječiti.¹³²

4.6. Oblici pastoralne brige za žene

Nakon govora o *Pro Life* te *Pro Choice* pokretima, njihovim djelovanjima i složenosti cijele stvarnosti, jasno je da su itekako potrebni pastoralni oblici brige za žene. Žene su one koje su u središtu problematike pobačaja i ostvarivanja prava na pobačaj, te im je potrebna svaka moguća pomoć u psihološkom i pastoralnom smislu.

¹³¹ Usp. <https://www.hodzazivot.hr/> (stranica konzultirana 16.12.2016.)

¹³² Usp. <http://www.stopabortus.com/duhovnost/duhovno-posvojenje> (stranica konzultirana 5.07.2017.)

4.6.1. Program: „Oprostom oslobođene“

Program „Oprostom oslobođene“¹³³ namijenjen je ženama koje pate od postabortivnog sindroma nakon namjernog ili spontanog pobačaja.

Postabortivni sindrom je ona vrsta posttraumatskog stresnog poremećaja koji je važan kroničan ili odgođen razvoj simptoma što je posljedica zbijenih osjećajnih reakcija na proživljenu fizičku i emocionalnu pobačajnu traumu. Iako društvo pobačaj shvaća kao nešto sasvim normalno, mnoge žene emocionalno pate nakon počinjenog pobačaja jer same shvaćaju da je to zlo.¹³⁴ Postabortivni sindrom je ona vrsta postabortivnog stresnog poremećaja za koji je važan kroničan ili odgođen razvoj simptoma što je posljedica zbijenih osjećajnih reakcija na proživljenu fizičku i emocionalnu pobačajnu traumu.¹³⁵

Izraz postabortivni sindrom prvi put su upotrijebili Anne Speckhard i Vincent Rue 1992. godine da bi naznačili neka obilježja psihičkih posljedica za žene koje su pobacile.

Program se temelji na grupama podrške pri kojima žene proučavaju biblijske tekstove kroz 10 tematskih susreta. Svaka tema vezana je uz iskustvo pobačaja, stanja i emocije koje se javljaju odmah ili poslije dugo vremena, paralelno se upoznavajući s velikom Božjom ljubavi i milosrđem.

Mnogo žena kao i ostalih sudionika pobačaja pati od osjećaja krivnje. Žene koje su učinile pobačaj Isus želi susresti na tom mjestu, gdje je mrak, tama gdje su depresija, tuga, gdje je zanemarena njihova duša. To je mjesto o kojem one ne govore. To je mjesto o kojem nemaju s kim pričati jer ih nitko ne razumije. Žene s tim žive, a ne mogu to verbalizirati. Žene koje su prošle program svjedoče o velikoj promjeni koju su doživjele, od susreta Boga kao nježnog oca koji brine o svojoj djeci koji je sama ljubav i opraštanje, svijesti o pobačaju kao velikom grijehu (kod namjernog) ili velikoj rani (kod spontanog pobačaja) te svim posljedicama koje sa sobom nosi, prepoznajući i kod sebe većinu posljedica koje se s vremenom pojave: depresija, tuga, razne bolesti, strahovi, nesanica, osjećaj praznine i gubitka, pokušaj samoubojstva, ljutnja i nemir, prikrivanje stvarnog stanja i emocija, nezadovoljstvo

¹³³ <http://40danazavot.com/novosti/> (stranica konzultirana 2.3.2017.)

¹³⁴ Usp. A. S. BURNSIDE, Savjest opterećena pobačajem, u: *Obnovljeni život - časopis za filozofiju i religijske znanosti* 57 (2002.) 1., str. 77.

¹³⁵ *Isto.*

životom, besmisao, osjećaj *mrtvila*, nezainteresiranost, noćne more te druge štetne posljedice za dušu, duh i tijelo. Ako osoba ima barem tri od niže navedenih simptoma, može se pouzdano dijagnosticirati da boluje od postabortivnog sindroma:

1. Krivnja se osjeća zbog kršenja svog osobnog moralnog kodeksa. Za ženu koja je pristala na ubijanje svog djeteta teret krivnje je pretežak. Unutarnji joj glas samoprijekorno, neprestano govori: Kako si to mogla učiniti? To je neoprostivo! Žene koje su počinile pobačaj vjeruju da su nevolje koje dolaze nakon pobačaja neizbježne jer one to *zaslužuju*.

2. Tjeskoba je neugodno emocionalno i fizičko stanje bojazni, a čine je: napetost, fizičke reakcije (lupanje srca, želučane smetnje, vrtoglavica), zabrinutost zbog budućnosti, poteškoće pri koncentriranju i nemiran san. Tjeskoba proizlazi iz sukoba između ženinih moralnih principa i njezine odluke da pobaci. Ona gotovo nikada ne dovodi svoju tjeskobu u vezu s učinjenim pobačajem. ali, ipak podsvjesno izbjegava sve što se tiče malene djece. Navodi izlike što ne prisustvuje krštenjima, izbjegava dječje odjele u trgovinama itd.

3. Psihološka tupost. Osoba koja je doživjela vrlo bolan gubitak, instinktivno počinje izbjegavati buduće situacije koje bi mogle dovesti do ponovnog izbijanja teške boli. Većina žena nakon pobačaja odlučuje da nikada više neće doći u takvo bolno stanje. Podsvjesno pokušavaju održati svoje osjećaje na ravnoj razini. Često se ženama čini kao da se nešto u njima ugasilo. Više ih ništa ne dira.

4. Depresija i pomisao na samoubojstvo. To je raspoloženje ispunjeno tugom, krivnjom i osjećajem beznadnosti. Dubokoj i dugotrajnoj depresiji svojstven je osjećaj beskorisnosti i potpuna nemoć da se doživi bilo kakva radost. Depresija može dovesti do ozbiljne prijetnje samoubojstvom. Često žena želi da je *nema*.¹³⁶

Za ženu koja pati od postabortivnog sindroma tipično je da do njega dolazi 7-10 godina nakon počinjenog pobačaja. Prvih par godina nakon pobačaja žena se skriva iza obrambenog mehanizma kako bi potisnula prvotne osjećaje krivnje. Iako se pobačaj promiče kao potpuno bezopasan medicinski postupak, na mnogim ženama kao i ostalima koji su sudjelovali u pobačaju on ostavlja trajne tragove.

¹³⁶ Usp. Usp. A. S. BURNSIDE, Savjest opterećena pobačajem, u: *Obnovljeni život - časopis za filozofiju i religijske znanosti* 57 (2002.) 1., str. 79.

Obrambeni mehanizmi obuhvaćaju:

1. Racionalizaciju- pravljenje logičkih razloga, prvih obrazloženja ili pak isprika zbog kojih je pobačila
2. Potiskivanje- potiskivanje bolnih osjećaja. nesvjesna obavijest stiže do svjesnog uma.
3. Kompenzacija- napor da se pobačaj iskupi dobrim djelima
4. Nastajanje reakcija- npr. pristupanje pokretu za život.¹³⁷

Nakon programa, kroz spoznavanje Boga proučavanjem Božje riječi, kroz sakramente, ispovijed, oprost, zajedništvo, mogućnost slušanja i dijeljenje iskustva s drugim ženama, polaznice svjedoče o tome kako im je program pomogao i na drugim područjima života: riješene su višegodišnje razmirice u obitelji, o nekim temama se otvorenije govori, produbljuje se osjećaj bliskosti, povrat Majci Crkvi.

Nerijetko je žena podvrgnuta pritiscima tako snažnim da se psihološki osjeća prisiljenom popustiti pobačaju, tu nema sumnje da u tom slučaju moralna odgovornost pada posebno na one koji su je izravno ili neizravno prisilili da abortira. Nisu bez krivnje ni liječnici i liječničko osoblje kad stavljaju u službu smrti stečene sposobnosti za promicanje života. odgovornost uključuje i zakonodavce koji su pokrenuli i odobrili zakone o pobačaju, i u mjeri u kojoj stvar o njima ovisi, ravnatelje zdravstvenih ustanova korištenih za vršenje abortusa, međunarodne ustanove, zaklada i udruženja koja se sustavno bore za legalizaciju i širenje pobačaja u svijetu.¹³⁸ Krivnja zbog pobačaja može se liječiti jedino terapijskim procesom koji svoj vrhunac ima u sakramentu pomirenja.

Program izravno mijenja živote žena koje su ranjene pobačajem i pomaže im da obнове život znajući da su bez obzira na tešku životnu situaciju koju su proživjele vrijedne, poštovane, ljubljene, dostojanstvene. Da bi žena oprostila sebi i drugima ono što je učinila, mora osjetiti Božje oprostjenje.

¹³⁷ Usp. A. S. BURNSIDE, Savjest opterećena pobačajem, u: *Obnovljeni život - časopis za filozofiju i religijske znanosti* 57 (2002.) 1., str. 78.

¹³⁸ Usp. EV, br. 59.

Ono što je jako bitno je da ovaj program preporuča svaka žena koja ga je prošla. Program „Oprostom oslobođene“ bavi se iscjeljenjem rana od pobačaja, a rezultira životnim ispovijedima, uz razlaganje značenja i posljedica pobačaja. Mnoge žene grijeh pobačaja već su ispovijedile no bol i ranjenost ih prati i dalje.

Prva grupa polaznica tog programa sastala se u Vukovaru na susretima od svibnja do srpnja 2016. godine. U toj grupi bilo je žena s više namjernih i spontanih pobačaja te im je taj program uvelike pomogao.

Program je do sada održan u Vukovaru, Osijeku i Splitu, a za 2018 godinu se planira krenuti s programom za muškarce *Oprostom oslobođeni*.

4.6.2. Projekt „Rachel“

Projekt „Rachel“¹³⁹ obuhvaća usluge savjetovaništva posebno za žene ali i liječnike, osoblje bolnice ali i za sve druge, npr. muža, majku, obitelj koji su vršili pritisak da se izvrši pobačaj.

Savjetovaništvo potiče osobe da shvate i prihvate Božje oprostjenje te da ga proslave u sakramentu odrješenja. Ovaj projekt sastoji se od mreže svećenika i psihoterapeuta koji su posebno obrazovani da bi mogli dijagnosticirati simptome postabortivnog sindroma i poduzeti potrebne korake liječenja. Nastoji se pomoći holističkim pristupom koji uključuje duhovno i psihološko gledište.

Projekt organizira tečajeve na kojima se svećenici i psihoterapeuti upoznaju sa svojim ulogama. prisna povezanost svećenika i psihoterapeuta pomaže im da lakše izađu na kraj sa svojim reakcijama na bol kojoj su izloženi bavljenjem postabortivnim sindromom. projekt se organizira na razini biskupije. mrežu svećenika i psihoterapeuta organiziraju biskupski a ne župni uredi. žena se u cijelom procesu ne smije osjećati kao *slučaj*. Svakoj osobi pristupa se individualno.¹⁴⁰

¹³⁹ Ime je Rachel-Rahela preuzeto iz Jeremije 31, 15-17. Rahelino ime poziva žene na ozdravljenje.

¹⁴⁰ Usp. V. THORN, „Project Rachel: Faith in Action, A Ministry of Compassion and Caring“, u: *Post-Abortion Aftermath: A Comprehensive Consideration*, Michael Mannion (ur.), Sheed and Ward, Washington, 1994. , str. 150.

4.6.3. Rahelin vinograd

Rahelin vinograd je jedan od pastoralnih projekata čiji su plodovi izuzetno obilni. Radi se o psihološko-duhovnom programu koji traje tri dana.

Još kao studentica psihologije dr. Burke uvidjela je da moderno društvo nastoji uvjeriti ženu da je bol i tuga koju instinktivno osjeća nakon pobačaja zapravo uvjetovana kulturom i religijom i da koristeći pravo na svoje vlastito tijelo zapravo ne smije osjećati nikakvo grizodušje. Malo po malo, uz pomoć stručnjaka osmislila je i započela program koji je nazvala *Rahelin vinograd* namijenjen prvenstveno ženama koje nakon izvršenog pobačaja dožive duboku traumu koju im društvo želi zabraniti.

Danas je taj program široko rasprostranjen u cijeloj Sjevernoj Americi kao i preko šezdesetak zemalja širom svijeta.

2005. godine dr. Therese Burke i suradnici pokreću novi program pod nazivom: "Od tugovanja do milosti: Liječenje rana zlostavljanja". To je također psihološko duhovni program koji traje 5-7 dana. Namijenjen je osobama koje su doživjele poniženje i zlostavljanje kroz fizičko, emocionalno, psihičko, seksualno ili duhovno zlostavljanje. Prikladno je za one osobe koje su preživjele psihičko zlostavljanje, seksualno, silovanje, incest, zanemarivanje ili neke druge oblike traumatskih iskustava u djetinjstvu, adolescenciji ili u odrasloj dobi. Slično kao i kod Rahelinog vinograda tim koji vodi ovaj program uvijek se sastoji od licenciranog psihoterapeuta, dvojice svećenika koji su prošli edukaciju u ovom programu te dvoje do četvero pomagača.

U oba programa se kroz oblike grupne terapije, psiho drame te elemenata kognitivno-bihevioralne terapije s jedne strane te biblijski utemeljenog i sakramentalno objedinjenog duhovnog zacjeljenja s druge strane aktivno radi na strahu, ljutnji te osobito osmišljavanju patnje i krivnje kod odraslih žrtava seksualnog i drugih oblika nasilja, odnosno žena s post abortivnim sindromom. Oba programa su duboko nadahnuta Kristovom dubokom patnjom i njezinom iscjeliteljskom snagom.¹⁴¹

¹⁴¹ Usp. <http://www.laudato.hr/ispisi-snimi.aspx?NewsID=15696> (stranica konzultirana 25.06.2017.)

4.6.4. Pokret Grow

Grow je naziv za svjetski pokret za duševno zdravlje u društvenoj zajednici. Počeo je u Sydneyu u Australiji tijekom mjeseca travnja 1957. godine. Kasnije se proširio u druge zemlje.

U programu Grow-a bilo u dozrijevanju u osobnom razvoju ili grupne dinamike, kao i zajednici u kojoj se sudjeluje suosjećajno, sve je proisteklo iz iskustva stečenim tijekom susreta s bivšim duševnim bolesnicima u vremenu duševnog sloma. Njihove grupe su u početku bile poznate kao grupe za pomoć pri oporavku a kasnije kao GROW, što znači rast, kako bi se zadovoljilo povećanoj potrebi za uslugom pri sprječavanju bolesti, kao i u vrijeme rehabilitacije nakon bolesti. Ubrzo je ova metoda rada postala popularna škola života i putokaz u radu do ponovnog postignuća duševne ravnoteže i zdravlja.

Grow je anonimna, bez vjerske pripadnosti i svakom je pristupačan. Voditelji grupe su njezini članovi, ponekad u suradnji s prijateljski naklonjenim liječnikom, socijalnim radnikom, svećenikom, časnom sestrom ili bilo kojim zrelim i ozbiljnim članom šire društvene zajednice. Grupe Grow-a razlikuju se po veličini, a sastoje se od 3 do 15 članova. Susreti se odvijaju tjedno, u trajanju od 2 sata, nakon čega završavaju zajedničkim osvježanjem u prijateljskom ozračju.¹⁴²

4.6.5. Fertility care

Centar za skrb o plodnosti *FertilityCare Hrvatska* je udruga stručnjaka, korisnika i simpatizera FertilityCare sustava. Ovaj međunarodno priznat i znanstveno utemeljen sustav odnosi se na praćenje znakova plodnosti te tako omogućava pouzdano prirodno planiranje obitelji i pomaže u liječenju problema ginekološkog i reproduktivnog zdravlja žene, ali i sprječavanja pobačaja, planiranjem otvorenosti rađanju i svjesnosti o „odgovornom roditeljstvu“.

Osnovna djelatnost centra je edukacija žena i parova o plodnosti i ginekološkom zdravlju na temelju FertilityCare sustava. Centar se bavi promicanjem Fertilitycare sustava i na njemu utemeljenog NaPro liječenja. Cilj centra je integracija FertilityCare sustava i NaPro liječenja u hrvatski zdravstveni sustav te ih učiniti dostupnim svakom zainteresiranom.

¹⁴² <http://sestre-sv-kriza.hr/index.php/vijesti/item/1084-grow-program-rast-do-zrelosti> (stranica konzultirana 15.6.2017.)

Fertilitycare sustav pomaže ženama u sljedećim područjima:

- ✚ *Praćenje ginekološkog zdravlja i plodnosti*
- ✚ *Postizanje i odgađanje trudnoće prirodnim putem*
- ✚ *hormonalni problemi*
- ✚ *kroničan iscjedak*
- ✚ *policistični jajnici*
- ✚ *postporođajna depresija*
- ✚ *spontani pobačaji*

Fertilitycare sustav omogućuje upoznavanje vlastite plodnosti tako da se žene i parovi podučavaju u praćenju i bilježenju promjena tijekom menstrualnog ciklusa na standardiziran način, a što ima neizmjernu dobrobit za cijeli život. Ovo je daleko više od još jedne u nizu metoda za prirodno planiranje obitelji. To je prvi sustav koji povezuje planiranje obitelji sa skrbi o ženskom zdravlju, te time omogućava prijeko potreban cjelovit pristup ginekološkom i reproduktivnom zdravlju.

Korištenje FertilityCare sustava za planiranje obitelji daje parovima novi pogled na plodnost, te pruža novu razinu razumijevanja i komunikacije između muškarca i žene. Odgovornost za planiranje obitelji je podijeljena i i bračni par zajedno koristi susatv sukladno svojim trenutnim namjerama – ukoliko želi postići trudnoću, par će birati plodne dane za odnose, ukoliko želi izbjeći trudnoću za odnose će koristiti neplodne dane.

Teoretska učinkovitost FertilityCare sustava u odgađanju , tj. izbjegavanju trudnoće iznosi 99,5%. Praktična učinkovitost sustava prema istraživanju provedenom u Sjedinjenim Američkim državama iznosi 96,8%.

Temeljno djelovanje FertilityCare sustava usmjereno je na:

1. Podučavanje FertilityCare sustava zainteresiranim ženama, parovima i mladima, u svrhu upoznavanja svoje plodnosti, planiranja obitelji ili praćenja svog ginekološkog zdravlja i plodnosti

2. Promicanje FertilityCare sustava i NaPro liječenja putem tribina, predavanja i medijskih istupa

3. Edukaciju zdravstvenih djelatnika o FertilityCare sustavu i NaPro liječenju u svrhu pravilnog informiranja ali i otklanjanja predrasuda i krivih informacija posebno kada je riječ o prirodnom planiranju obitelji

4. Jačanje suradnje sa zdravstvenim sustavom

5. Stručno i financijsko pomaganje osoba koje se odluče na neki oblik edukacije iz područja fertilityCare sustava i NaPro liječenja

6. Proširenje usluga dostupnosti na čitavu republiku Hrvatsku.¹⁴³

4.7. Gospa Guadalupska zaštitnica Pro Life pokreta

Od svih marijanskih ukazanja na svijetu samo se u ovom ukazanju Presveta Djevica ukazala trudna.

Blagdan Gospe od Guadalupe u katoličkom kalendaru slavi se 12. prosinca. Pobožnost potječe od ukazanja Djevice Marije domorodcu Juan Diegu sjeverno od Mexiko Citya od 9. do 12. prosinca 1531. godine. Obratila mu se četiri puta na njegovom jeziku nahuatlu i tražila da se na tom mjestu sagradi i posveti crkva u njenu čast.

Upravo u vrijeme ukazanja u Meksiku provodio se ritualni obred žrtvovanja ljudi aztečkim bogovima plodnosti. Procjenjuje se da se godišnje bogovima žrtvovalo između 20 000 i 50 000 osoba. Meksički povjesničari smatraju kako je svako peto dijete bilo ubijeno na taj način, premda su među žrtvama bili i robovi te odrasli muškarci i žene. nakon ukazanja i obraćenja više od devet milijuna Asteka, ova praksa je polako iščezla i nestala.

U izvoru Nican mopohua zapisano je da je Gospa Diegu rekla : „Znaj, najmanji moj sine, da sam ja vazda djevica, presveta Marija, majka naistinitijeg i jedinoga Boga, po kojemu sve opstoji, koji je stvoritelj života i ljudi, gospodar neba i zemlja. Žarko želim da se

¹⁴³ Usp. <http://www.fertilitycare.hr/> / <https://www.hodzazivot.hr/> (stranica konzultirana 16.6.2017.)

na ovom mjestu sagradi moj mali sveti dom, crkva u kojoj ću puku iz ljubavi na vidljiv način iskazati milosrđe, pomoć i zaštitu. Jer ja sam zbilja vaša milostiva mati: tvoja, svih onih koji me ljube, zazivaju, obraćaju i u potpunosti se u mene pouzdavaju. Ovdje ću slušati vaš plač i jadicovke. Bit ćete mi u srcu i brinut ću se da vam pomognem u svim vašim brojnim brigama, patnjama i bolestima¹⁴⁴.

To je obznanio prvom meksičkom biskupu franjevcu *Juan de Zumarragi*, koji je pri tom susretu bio nepovjerljiv. Vidiocu se nakon povratka kući, istog dana i na istom mjestu, drugi put ukazala Gospa koja mu je zapovjedila da sutradan ponovno zamoli biskupa. U nedjelju 10. prosinca 1531. godine Juan Diego ponovno biskupu prenosi Gospinu želju koji tada traži neki dokaz da se uvjeri u vjerodostojnost ukazanja. Juan Diego na povratku kući ponovno ugleda Gospu koja mu obećaje dati znak koji biskup traži. Zbog stričeve bolesti u poedjeljak, 11. prosinca 1531. godine ostaje kod kuće. Sutradan u utorak, žurno odlazi potražiti ispovjednika za umirućeg strica a na putu mu se ponovno ukazuje Gospa. Uvjerava ga da mu stric tom prigodom neće umrijeti i šalje ga na prvobitno mjesto ukazanja gdje će ga čekati znak koji biskup očekuje. na ogoljenom polupustinjskom brdašcu, u zimsko doba, ugledao je prekrasne kastiljanske ruže koje su biskupu i svim Španjolcima trebale poslužiti kao dokaz za istinitost čuda. Juan Diego ih bere i stavlja u tilmu te ih odnese biskupu. kada je pred biskupom otvorio svoju tilmu na ogrtaču se ugledala Gospina slika. Nakon povratka kući Juan Diego je kući zatekao zdravog strica koji mu je potvrdio da se i njemu ukazala Gospa te da ga je ona ozdravila.

Nakon ukazanja milijuni meksikanaca postali su katolici. Papa Ivan Pavao II. proglasio je Juana Diega svecem 2002. Godine u bazilici Gospe od Guadalupe.¹⁴⁵

¹⁴⁴ <https://www.bitno.net/> (stranica konzultirana 12.09.2016.)

¹⁴⁵ Usp. <https://www.bitno.net/vjera/gospa-guadalupska-zastitnica-nerodenih-i-pro-life-pokreta/>

Molitva Gospi Guadalupskoj

*O, Bezgrešna Djevice,
Majko pravoga Boga i Majko Crkve!
Ti, koja s ovog mjesta
pokazuješ tvoju milost i susosjećanje
sa svima koji mole tvoju zaštitu;
poslušaj molitve koje ti upravljamo
sa sinovskim povjerenjem,
i prikaži ih tvom Sinu Isusu,
jedinom Spasitelju našem.*

*Majko milosrđa,
Učiteljice trpljenja,
skrivenog i tihog,
Tebi, koja izlaziš u susret
nama grešnicima,
posvećujemo ti danas
svo nase biće, svu našu ljubav.
Posvećujemo ti također nas život,
naše poslove,
naša veselja,
naše bolesti i naše boli.*

*Daj mir, pravdu i napredak
našim narodima;
jer sve što imamo i jesmo
stavljamo pod tvoju zaštitu,
Gospe i Majko naša.*

*Želimo biti potpuno tvoji
i koračati s tobom
putem potpune vjernosti Isusu Kristu i
Crkvi:
ne ispuštaj nas iz tvoje nježne ruke.*

*Djevice Guadalupska,
Majko Amerika,
molimo te za sve biskupe,
kako bi vodili vjernike stazama
snažnog kršćanskog života,
ljubavi i ponizne službe Bogu i dušama.*

*Pogledaj ovu veliku žetvu,
i pomozi da Gospodin utazi glad za
svetošću
u čitavom Bozjem narodu,
i udijeli obilna zvanja svećenika i časnih
sestara,
snažnih u vjeri,
i revnih širitelja otajstava Božjih!*

*Udijeli našim domovima
milost ljubiti i poštivati život od začeca,
s istom ljubavlju kojom si ti u svome krilu
začela život Božjega Sina.*

*Sveta Djevice Marijo,
Majko Lijepe Ljubavi,
štiti naše obitelji
kako bi uvijek bile cjelovite,
i blagoslovi školovanje naše djece.*

*Nado naša,
pogledaj nas milostivo,
nauči nas trajno hoditi k Isusu,
i ako padnemo,
pomozi nam dići se
i vratiti Njemu,
putem ispovijedi
naših grijeha i krivica,
u sakramentu pokore,
koji vraća spokoj dušama.*

*Molimo te
da nam udijeliš veliku ljubav
prema svim svetim sakramentima,
koji su poput otisaka,
koje je tvoj Sin ostavio na zemlji.*

*I tako, Presveta Majko,
s mirom Božjim u savjesti,
s nasim srcima slobodnim od zla i mržnje,
mognemo svima nositi istinsku radost
i istinski mir,
koji dolaze od Tvoga Sina,
naseg Gospodina Isusa Krista,
koji s Bogom Ocem i Duhom Svetim
zivi i kraljuje u vijeke vijekova. Amen*

Papa IVAN PAVAO II¹⁴⁶

¹⁴⁶ Usp. <http://magnifikat.hr/molitva-gospi-guadalupskoj/> (stranica konzultirana 16.12.2016.)

ZAKLJUČAK

Suvremeni život u kojem se nalazimo može se pohvaliti mnogim tehničkim, znanstvenim postignućima, ali kada je riječ o temelju ljudskog života tu je čovjek zakazao.

Danas je obitelj ozbiljno uzdrmana raznim čimbenicima oblikovanim u suvremenom svijetu: od ekonomskih, socioloških i psiholoških, do demografskih i političkih koji imaju snažne negativne antiobiteljske konsekvence. Cjelokupno je političko i socioekonomsko okruženje destimulirajuće za sklapanje braka i podizanje obiteljske zajednice.¹⁴⁷

Činjenica je da živimo u složenom vremenu, vremenu nasilja, ovisnosti, materijalne moći, političkih utjecaja, bezosjećajnosti itd., međutim je li to opravdanje za abortus? Ubijanje onih koji nemaju glasa da se brane. Onih koji su najugroženiji!

U današnjem društvu ljudska prava su uzdignuta kao nikad u povijesti a ipak kada je riječ o temeljnom ljudskom pravu zakazujemo. Razmišljanja bi trebala ići iznad tehničkih mogućnosti kako bi bila vođena dobrom čovjeka.

Pluralnost svjetonazora i načina života pokazuje da nedostaje zajednička baza u pitanju što je čovjek i što treba biti. Pojam dobra, prema kojem bi se pojedinac i društvo trebali usmjeravati u ovakvoj situaciji se pojavljuje kao „beznadni anakronizam“.¹⁴⁸ Upravo zato je donekle olakšavajuće da danas postoje mnoge *Pro Life* inicijative i pokreti koji su zapravo glas onih čiji se glas ne čuje!

Stoga je velika odgovornost na kršćanima da budu glas Stvoritelja u ovom svijetu. Da ostanu dostojni onoga što nam je Bog dao, a to je prije svega život!

Ovim razmatranjem smo pokušali prodrijeti u samu bit *Pro life* pokreta koji su svoje inicijative usmjerili prema raznim „atentatima na ljudski život“, kako tvrdi enciklika *Evangelium vitae*, no, napose na onaj život, u njegovoj najranijoj i najnezaštićenijoj fazi postojanja. Onoj, u stadiju započetog života, nepoželjnog začeca, kojeg se zagovornici *Pro Choica* žele „rješiti“ u ime «prava na izbor».

¹⁴⁷ T. MATULIĆ, *Metamorfoze kulture, Teološko prepoznavanje znakova vremena u ozračju znanstveno-tehničke civilizacije*, Glas koncila, Zagreb, 2009., str. 443.

¹⁴⁸ W. PALAVER, i dr., *Pluralismus – ethische Grundintuition – Kirche, in Tage kommen: Zukunft der Theologie*, Studia Universitatisverlag, Innsbruck, 2000., str. 258.

Pro Life neumorno tvrdi i ističe u svojim raznim pastoralnim inicijativama da pobačaj nije i ne može biti isključivo privatna stvar pojedinca jer se ljudsko pravo na život ne može privatizirati. Pobačaj spada u osnovna pitanja ne samo individualne etike već i socijalne i političke etike.¹⁴⁹ Pravo na život jedno je od temeljnih ljudskih prava i upravo zato je iznad svih ostalih prava. Kultura života mora biti iznad ljudske sebičnosti kako ne bi zavladao kultura smrti.

U namjeri isticanja ovih inicijativa, u prvom dijelu ove radnje smo objasnili nastanak *Pro Life* pokreta te dali uvid u njegovu rasprostranjenost. Djelovanjem *Pro Life* pokreta nastali su mnogi plodovi koji se ne mogu društveno potiskivati kada je riječ o životu. Djeca su naša budućnost. Zaštita ljudskog života bi trebala biti prioritet iznad svih ostalih. Ustrajući na legalizaciji abortusa, dajući podršku tom neopravdavajućem činu, padamo bez zaustavljanja na dno samog čovječstva. Ljudski život je uvjet održana ljudskog roda.

Ne možemo zanemariti postojanje *Pro Choice* pokreta koje smo obradili u drugom dijelu. Njihovo nastojanje da žena ima apsolutnu autonomiju nad svojim tijelom, je tema koja traži ozbiljno razmatranje iz različitih liberalnih pobuda snažnog feminizma bez uporišta.

Stoga smo u trećem dijelu rada nastojali se dotaknuti moralnih sukobljavanja *Pro Life* i *Pro Choice* pokreta koji sa sobom nose mnoge tenzije. Stvarnost pobačaja nije jednostavna, ona uvijek zadire u različite sfere i dimenzije ljudskog života, od osobnog, privatnog i bračnog života, preko vjerskog, pa do najšireg društvenog života. Upravo zbog toga mnogo je ljudskih, mišljenja, pa i neskrivenih tenzija uključeno u raspravu o ovom gorućem pitanju.

Iz tih smo se razloga u narednom dijelu dotaknuli nekih najrelevantnijih bioetičkih i crkvenih dokumenata koji ističu snažnu vrijednost života, njegovu nepovredivost, dostojanstvo i svetost. Napose smo razmatrali, encikliku pape Ivana Pavla II., „*Evangelium vitae*“, koja i danas želi pomoći ljudima i društvu našega vremena da razotkriju istinu o dostojanstvu ljudske osobe i o vrijednosti ljudskoga života jer je danas razdoblje pomračenja u svijetu kada se nastoji prikriti neke zločine protiv života.¹⁵⁰ Jasno upozorava da je pobačaj jedan od najopakijih zločina a poimanje njegove težine u savjestima je zamračeno.

¹⁴⁹ Usp. B. HÄRING, *Kristov Zakon, Slobodni u Kristu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1986., str. 126-128.

¹⁵⁰ EV, br. 11.

Prihvaćen u suvremenom mentalitetu i zakonskim sustavima, pobačaj je znak opasne moralne krize i nesposobnosti da se razlikuje dobro od zla, čak i kad je u pitanju život.¹⁵¹

Posljednji dio rada posvećen je pastoralnim inicijativama kojih je svakim danom sve više. Zaštita ljudskog života zahtijeva veliku žrtvu i odgovornost, te stoga mora biti povezana afirmativnim vrijednostima.

Ukoliko *Pro Life* pokreti budu djelovali sjedinjeni vršeći visoko zacrtane ciljeve a to je prije svega obrana svakog ljudskog života, pobačaj će teško nestati ali može u svakom slučaju postati rijedak slučaj. Potrebne su ciljane pastoralne aktivnosti, koje smo naveli u radu, kako bi ljudski život postao zaštićen u svakom slučaju a posebno kada je riječ o nerođenima.

Sve dok ima ljudi kojima je ljudski život bitan, koji čine sve da ga spase, naša ljudskost ima šansu da opstane u ovakvom svijetu.

¹⁵¹ Usp. EV, br. 58.

LITERATURA

Crkveni izvori

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija *Gaudium et Spes - O crkvi u suvremenom svijetu*, (7.12.1965.), u: *Dokumenti*, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 2008.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (za uporabu prijevoda na hrvatskom jeziku), *Katekizam Katoličke crkve*, Zagreb, Glas Koncila, 1994.

IVAN PAVAO II., *Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda. Humane vitae – Ljudski život*, (25.7.1968.), Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 1997.

IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio - Obiteljska zajednica, Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, (22. 11.1981.), Zagreb, 1981.

IVAN PAVAO II., *Enciklika Evangelium vitae. Evanđelje života –Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, (25. 3. 1995.), Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 2003.

Jeruzalemska Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

IVAN XXIII, *Enciklika Mater et Magistra/Majka i Učiteljica*, (15.5.1961.), u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.

KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja, Donum vitae –Dar života*, (22.2.1987), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987.

KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Izjava o izazvanom pobačaju*, u: S. LASIĆ, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, Centar za bioetiku Zagreb, Tonimir, Varaždinske Toplice, 2009.

KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dignitatis personae, Naputak o nekim bioetičkim pitanjima*, (8.9.2008.), Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 2009.

SVETA STOLICA, *Povelja o pravima obitelji, Predložena od sv. Stolice svim osobama, ustanovama i predstavnicima vlasti nadležnima za poslanje obitelji u suvremenom svijetu*. (22.10.1983.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.

Zakonodavni izvori

REPUBLIKA HRVATSKA, Ustav Republike Hrvatske, u: *Narodne Novine* 28/2001.

SABOR SR HRVATSKE, Ukaz o proglašenju Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece, u: *Narodne Novine* 18/78.

Djela

- ARAMINI, Michele, *Uvod u bioetiku*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.
- DRAŽANČIĆ, Ante i suradnici, *Porodiljstvo*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.
- HÄRING, Bernhard, *Kristov Zakon, Slobodni u Kristu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1986.
- HRVATSKI POPULACIJSKI POKRET, *Katolički kalendar*, 1994.
- KEŠINA, Ivan, *Čovjek između prokreacije i proizvodnje. Kršćanska etika ljudskog rađanja*, CUS, Split, 2008.
- LASIĆ, Stanko, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, CBR, Zagreb, 2009.
- MATULIĆ, Tonći, *Pobačaj. Drama savjesti*, FTIDI, Zagreb, 1997.
- MATULIĆ, Tonći, *Metamorfoze kulture, Teološko prepoznavanje znakova vremena u ozračju znanstveno-tehničke civilizacije*, Glas koncila, Zagreb, 2009.
- MULDOON, Mark, *The Abortion Debate in the United States and Canada*, Garland publishing, New York, 1991.
- PALAUER, Wolfgang, i dr., *Pluralismus –ethische Grundintuition – Kirche, in Tage kommen: Zukunft der Theologie*, Studia Universitatisverlag, Innsbruck, 2000.
- POZAIĆ, Valentin, *Život prije rođenja*, FTIDI, Zagreb, 1990.
- THORN, Vicki, "Project Rachel: Faith in Action, A Ministry of Compassion and Caring", u: Michael Mannion (ur.), *Post-Abortion Aftermath: A Comprehensive Consideration*, Sheed and Ward, Washington, 1994.
- TOMAŠEVIĆ, Luka, *Bioetika iz teološke perspektive*, Pergamena, Zagreb, 2014.
- VALJAN, Velimir, *Bioetika*, Svjetlo riječi, Sarajevo-Zagreb, 2004.
- VUKASOVIĆ, Ante, *Obitelj-vrelo i nositeljica života*, HKZ MI, Zagreb, 1994 .

Članci

- ANIČIĆ, Miljenko, JANKOVIĆ, Vjekoslav, Pravo na život u suvremenim etičkim promišljanima i socijalnom nauku Crkve, u: *Diacovensia* 29 (2011.) 2., str. 215.-249.
- BALOBAN Stjepan, ČRPIĆ, Goran, Pobačaj i mentalitet u društvu, u: *Bogoslovska smotra*, 68 (1998.) 4., str. 644.-648.
- BURNSIDE, Stephen, Posljedice ozakonjenja pobačaja u SAD-u, u: *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti* 54 (1999.) 4., str. 509.-525.
- CERJAN, Gordon, Prijepor o pobačaju: ne/mogućnost dijaloga pokreta Za izbor i Za život, u: *Revija za sociologiju* 28 (1997.) 1-2., str. 26.-31.

- GRDINIĆ, Elica, Europski sud za ljudska prava i zaštita prava na život, u: *Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 27 (1991.) 2., str. 1089.-1126.
- HASSAN, Yorkmohammadi, Usporedba drevnih zakona o abortusu Grčke, Perzije i Rima, u: *Acta medico –historica Adriatica* 11 (2003.), str. 291.-298.
- HRABAR, Dijana, Pravo na pobačaj- pravne i nepravne dvojbe, u: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 65 (2015.) 6., str. 26-32.
- KEŠINA, Ivan, Etičko-moralni vidici ljudskog nastajanja (II), u: *Crkva u svijetu* 31 (1996.) 3., str. 283. – 284.
- NOSIĆ, Stipe, Pobačaj – nijekanje prava na život, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1998.) 4., str. 433.-440.
- RITTOSSA, Dalida, Prijepor o pobačaju (ne)mogućnost dijaloga pokreta Za izbor i za život, u: *Revija za sociologiju* 28 (1997.) 1-2., str. 971.-977.
- VUKASOVIĆ, Ante, Nerođena djeca – žrtve, a imaju pravo na život, u: *Obnovljeni život* 54 (1999.) 3., str. 367.-372.
- VULETIĆ, Suzana, Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedninjenja pod imperativom“odgovornog roditeljstva“, u: *Nova prisutnost* 8 (2010.) 3., str. 371.-392.
- VULETIĆ, Suzana, Ne/odgovornost za začeti život u liberalnim i proabortivnim sub/kulturalnim društvenim okolnostima. Rezultati znanstveno-istraživačkog projekta „Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života“, u: *Obnovljeni život - časopis za filozofiju i religijske znanosti* 66 (2011.) 2., str. 153.-155.
- VULETIĆ, Suzana, Pobačajno rješenje neželjene trudnoće, u: Aračić, Pero; Džinić, Ivo; Hlavaček, Biljana (ur.), *Kršćanski identitet i obitelj*, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2011., str. 217.-257.
- ŠEPAROVIĆ, Zvonimir, Bioetika, pravo na život i medicina, u: *Socijalna ekologija - časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline* 6 (1997.) 4., 450.-451.
- THORN, Vicki, “Project Rachel: Faith in Action, A Ministry of Compassion and Caring“, u: *Post-Abortion Aftermath: A Comprehensive Consideration*, Mannion, Michael (ur.), Washington, Sheed and Ward, 1994.
- VESELY, Ema, Ivan Pavao II. za novu kulturu života, u: *Obnovljeni život* 51 (1996.) 3., str. 264.-265.

Internet materijali

<https://www.bitno.net/> (stranica konzultirana 12.09.2016.)

<http://www.rino-institut.hr/> (stranica konzultirana 16.03.2017.)

<http://www.fertilitycare.hr/> (stranica konzultirana 19.06.2017.)

<http://www.teenstar.hr/> (stranica konzultirana 10.12.2016.)

<http://www.hlcbbsr.org/> (stranica konzultirana 10.12.2016.)

<http://ppo.hr/centar.html> (stranica konzultirana 18.02.2017.)

<http://www.babe.hr/> (stranica konzultirana 11.08.2016.)

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Poba%C4%8Daj> (stranica konzultirana 2.12.2016.)

<https://www.vjeraidjela.com/sto-je-hod-za-zivot/> (stranica konzultirana 5.07.2017.)

<http://www.stopabortus.com/duhovnost/bijela-krunica-3> (stranica konzultirana 5.07.2017.)

<http://40danazazivot.com/> (stranica konzultirana 2.3.2017.)

<https://www.hodzazivot.hr/> (stranica konzultirana 16.12.2016.)

<http://www.betlehem-zagreb.hr/> (stranica konzultirana 5.10.2016.)

<http://www.djetesce-na-sunisce.hr/> (stranica konzultirana 10.11.2016.)

<http://www.caritas.hr/index.shtml> (stranica konzultirana 02.03.2016.)

<http://otok-krk.org/krk/novosti/pokret+za+%C5%BEivot+kr%C4%8Dke+biskupije> (stranica konzultirana 25.07.2017.)

<https://www.prolife.hr/hrvatska/nacionalna-peticija-imam-pravo-zivjeti-krenula-po-cijeloj-hrvatskoj/> (stranica konzultirana 10.12.2016.)

<http://amislejeune.org/index.php/en/> (stranica konzultirana 15.02.2016.)

http://www.zenska-mreza.hr/zenska_mreza_u_medijima/hrvatice_podrzale_poljakinje.html (stranica konzultirana 16.02.2017.)

<https://www.prolife.hr/europa/alarmantno-masovni-abortusi-maloljetnica-u-bosni-i-hercegovini/> (stranica konzultirana 10.12.2016.)

<https://www.prolife.hr/europa/britanski-abortus-do-rodjenja/> (stranica konzultirana 10.12.2016)

<https://www.prolife.hr/europa/njemacka-ravnatelj-bolnice-zbog-priziva-savjesti-prisiljen-dati-otkaz/> (stranica konzultirana 10.12.2016)

<http://www.sibensko-kninska.hns.hr/index.php/sample-sites-2/zenska-inicijativa> (stranica konzultirana 10.12.2016)

<http://zenskapomocsada.hr/> (stranica konzultirana 10.12.2016)

<http://zenskasoba.hr/> (stranica konzultirana 10.12.2016)

<http://www.zenska-udruga-izvor.hr/> (stranica konzultirana 10.12.2016)

<http://sssh.hr/hr/static/sssh/zenska-sekcija-sssh-6> (stranica konzultirana 10.12.2016)